



Alternatief verslag

Voor de gecombineerde 2^{de} en 3^{de} periodieke
rapporten van België

BDF 2024

Contactpersoon voor deze inzending :

Natallia MASTSEPAN, coördinator
Belgian Disability Forum vzw (BDF)

Kruidtuinlaan 50/150
B-1000 Brussel
info@bdf.belgium.be
+32 (0)470 13 14 36

Eindredacteur :

Pierre GYSELINCK, Voorzitter

Inhoudsopgave

Inleiding.....	4
Lijst van afkortingen.....	5
Implementatie UNCRRPD.....	8
Doel en algemene verplichtingen (art. 1-4).....	8
Gelijkheid en non-discriminatie (art. 5)	15
Vrouwen met een handicap (art. 6)	18
Kinderen met een handicap (art. 7)	21
Bevordering van bewustwording (art. 8)	24
Toegankelijkheid (art. 9)	27
Risicosituaties en humanitaire noodsituaties (art. 11).....	32
Gelijke erkenning voor de wet (art. 12).....	36
Toegang tot de rechter (art. 13)	40
Vrijheid en veiligheid van de persoon (art. 14).....	43
Vrijwaring van foltering en van wrede, onmenselijke of ontterende behandeling of bestraffing (art. 15)	46
Vrijwaring van uitbuiting, geweld en misbruik (art. 16).....	48
Bescherming van de integriteit van de persoon (art. 17)	51
Zelfstandig wonen en opgenomen worden in de gemeenschap (art. 19)	53
Persoonlijke mobiliteit (art. 20)	59
Vrijheid van meningsuiting en van informatie (art. 21)	62
Respect voor huis en gezin (art. 23).....	65
Onderwijs (art. 24)	69
Gezondheid (art. 25)	73
Habilitatie en revalidatie (art. 26)	76
Werk en werkgelegenheid (art. 27)	79
Behoorlijke levensstandaard en sociale bescherming (art. 28)	84
Deelname aan het politieke en openbare leven (art. 29).....	89
Deelname aan het culturele leven, recreatie, vrijetijdsbesteding en sport (art. 30)	92
Statistiek en gegevensverzameling (art. 31)	95
Internationale samenwerking (art. 32).....	97
Nationale implementatie en monitoring (art. 33)	97

Inleiding

Over de indieners van het rapport:

Het Belgian Disability Forum (**BDF**) is een **vzw** in 2001 is opgericht. Het telt momenteel **20 lidverenigingen** en vertegenwoordigt ongeveer 250.000 personen met een handicap en hun families op nationaal en supranationaal niveau. Het BDF is een volwaardig lid van het European Disability Forum (**EDF**).¹

De missie van het BDF is het opvolgen van internationale ontwikkelingen die een impact hebben op het leven van Belgische personen met een handicap. In dit opzicht pleit BDF voor de effectieve implementatie van Europese regelgeving, internationale instrumenten die door België werden geratificeerd en aanbevelingen van internationale instanties.

De bijdrage is opgesteld op basis van een **participatief proces dat plaatsvond** in de jaren 2019-2024 in het tempo van één plenaire vergadering per maand.

Bij het opstellen van dit rapport heeft het BDF gebruik gemaakt van de expertise van het EDF en de International Disability Alliance (**IDA**).

Het alternatieve rapport is medeondertekend door 5 adviesraden:

- **NHRPH-CSNPH**: de officiële adviesraad van de federale overheid. Het bestaat uit 20 personen die benoemd zijn op basis van hun expertise op het gebied van handicap.²
- **Conseil Consultatif Wallon des Personnes en Situation de Handicap (CCWPSH)**: de officiële adviesraad van de Waalse overheid. Het bestaat uit 15 leden, voornamelijk vertegenwoordigers van verschillende organisaties die PMH vertegenwoordigen.³
- **Conseil Consultatif Bruxellois Francophone de l'Aide aux Personnes et de la Santé - afdeling "personen met een handicap"**: dit is een adviesorgaan van de Franse Gemeenschapscommissie van het Brussels Gewest.⁴
- **Raad voor Personen met een Handicap van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest**: dit is een adviesraad van de overheid van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.
- **Beirats für Menschen mit Beeinträchtigung**: Dit is de officiële adviesraad van de Duitstalige gemeenschap. Hij bestaat uit 33 leden.⁵

¹ <https://bdf.belgium.be/en/about-us/members.html>.

² <http://ph.belgium.be/fr/csnph.html>.

³

https://wallex.wallonie.be/files/pdfs/18/67606_D%C3%A9cret_relatif_au_Conseil_consultatif_wallon_des_personnes_en_situation_de_handicap_28-05-2022-.pdf.

⁴ <http://phare.irisnet.be/service-phare/a-propos-de-nous/conseil-consultatif/>.

⁵ <https://dg-inklusion.be/>.

Lijst van afkortingen

- **AVIQ:** Agence wallonne pour une vie de qualité (Waals Agentschap voor levenskwaliteit)
- **BDF :** Belgian Disability Forum
- **CAWaB:** Collectif Accessibilité Wallonie-Bruxelles (Collectief van organisaties die werken aan toegankelijkheid in Wallonië en Brussel)
- **CEDAW-Comité:** VN-Comité voor de uitbanning van discriminatie van vrouwen
- **De Lijn:** Vlaamse Vervoermaatschappij De Lijn (Vlaams overheidsbedrijf belast met het openbaar vervoer per bus en tram in Vlaanderen)
- **DG HAN:** de Algemene Directie Personen met een Handicap, onderdeel van de Belgische Sociale Zekerheidsadministratie
- **DVZ-OE:** Dienst Vreemdelingenzaken-Office des Étrangers (Dienst Vreemdelingenzaken)
- **EHRM:** Europees Hof voor de Rechten van de Mens
- **Fedasil:** Federaal agentschap voor de opvang van asielzoekers
- **FIRM-IFDH:** Federaal Instituut voor de Rechten van de Mens - Institut Fédéral pour la Protection et la Promotion des Droits Humains
- **FOD:** Federale Overheidsdienst
- **IMC Handicap:** Interministeriële Conferentie "Welzijn, Sport, Gezin en Handicap"
- **Inter:** Vlaams Expertisecentrum Toegankelijkheid
- **IT-AI:** Integratietegemoetkoming - Allocation d'intégration
- **IVT-ARR:** Inkomensvervangende tegemoetkoming - Allocation de remplacement de revenus
- **Myria:** Federaal Migratiecentrum
- **NHRPH-CSNPH:** Nationale Hoge Raad voor Personen met een Handicap - Conseil Supérieur National des Personnes Handicapées
- **VZW:** vereniging zonder winstoogmerk
- **OCMW-CPAS:** Openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn - Centre public d'action sociale
- **Phare:** Personne Handicapée Autonomie Recherchee (Brussels Agentschap voor Personen met een Handicap)
- **PMH:** persoon met een handicap
- **POD-SPP:** Federale openbare planningsdienst - Service public fédéral de programmation
- **RIZIV-INAMI:** Rijksinstituut voor Ziekte- en Invaliditeitsverzekering - Institut national d'assurance maladie-invalidité
- **TEC:** Waals overheidsbedrijf belast met het openbaar vervoer per metro, bus en tram in Wallonië

- **UNCRPD:** VN Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap
- **UNIA:** Unia Interfederaal Gelijkekansencentrum
- **VAPH:** Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap
- **VDAB:** Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding
- **VMRI:** Vlaams Mensenrechteninstituut
- **VRT:** Vlaamse Radio- en Televisieomroeporganisatie

Samenvatting

- Handstreaming is nog te slecht geïntegreerd in het werk van wetgevers. Organisaties die PMH vertegenwoordigen worden daardoor niet structureel en vaak te laat geraadpleegd.
- Veel mensen die na hun 65e een handicap krijgen, worden bij de terugbetaling van hulpmiddelen geconfronteerd met discriminatie.
- Er is wetgeving over toegankelijkheid voor nieuwe gebouwen of renovaties, maar de handhaving is zwak. Er zijn helaas geen plannen om de toegankelijkheid van bestaande gebouwen aan te pakken.
- De toegankelijkheid van communicatie wordt in alle actieplannen volledig vergeten.
- Personen met een handicap kunnen het overgrote deel van het openbaar vervoer niet spontaan en zelfstandig gebruiken.
- Er is geen vooruitgang geboekt met het aanpassen van noodplannen aan de behoeften van personen met een handicap.
- Er zijn nog steeds veel te weinig alternatieven voor collectieve huisvesting en voorzieningen.
- Er is een gebrek aan steun voor de ontwikkeling van inclusief onderwijs.
- België heeft een van de grootste arbeidsparticipatiekloven van personen met een handicap in de EU.
- De financiële steun van de overheid is onvoldoende om de minimale extra kosten te dekken die gepaard gaan met een handicap.
- De wetgeving inzake uitkeringen is niet flexibel genoeg en veel personen met een handicap leven onder de armoedegrens.

Implementatie UNCRPD

Doel en algemene verplichtingen (art. 1-4)

Anonieme getuigenis over het Waalse Toegankelijkheidsplan 2022-2024:⁶

*"Officieel gezien is het [plan] nooit verspreid of gepubliceerd, omdat dit niet verplicht is; het is een plan en geen decreet. Zelfs door parlementaire vragen te stellen (...) is het **niet mogelijk geweest om het plan officieel te verkrijgen**. Via geen enkele officiële kanaal."*

⁶ AVIQ, 'La Wallonie adopte son Plan d'accessibilité 2022-2024 au bénéfice des personnes en situation de handicap', 25/1/2023. <https://www.aviq.be/fr/actualites/la-wallonie-adopte-son-plan-accessibilite-2022-2024-au-benefice-des-personnes-en>.

1. *Gelieve aan te geven welke concrete maatregelen de Staat die partij is sinds de herziening van het eerste rapport heeft genomen om:*

(a) Zijn nationale wetgeving in overeenstemming te brengen met al zijn verplichtingen uit hoofde van het Verdrag op federaal, regionaal en gemeenschapsniveau, en te zorgen voor nauwe samenwerking tussen deze niveaus;

Sinds 2021 garandeert **artikel 22ter van de Grondwet** het recht op volledige inclusie in de samenleving, met inbegrip van het recht op redelijke aanpassingen. Evenwel is er amper tot geen screening van wetgeving op verenigbaarheid met het UNCPRD en de GW gebeurd.

Wat de samenwerking tussen de regio's betreft, komt de Interministeriële Conferentie voor Welzijn, Sport en Gezin en Handicap (**IMC Handicap**) opnieuw samen sinds 20/12/2021.

De **focal points** binnen de verschillende overheidsdiensten en het coördinatiemechanisme moeten een meer bindend mandaat krijgen zodat ze meer kunnen doen dan louter vissen naar informatie. Er is ook meer personeel nodig om hun mainstreaming- en coördinerende rol te vervullen.

Aanbeveling:

1. De mainstreaming (*handistreaming*) van de rechten van PMH moet gepaard gaan met een aantal standaardpraktijkvoorschriften voor wetgevers en bestuurders binnen elk beleidsdomein. Cruciale stappen zijn: verplichte impact beoordelingen, richtsnoeren en zinvol overleg met PMH en organisaties die PMH vertegenwoordigen. **Het is belangrijk dat er bij de regeringsvorming dit jaar voldoende budget voorziet wordt daarvoor.**⁷

(b) ervoor te zorgen dat het regelgevingskader met betrekking tot personen met een handicap en de uitvoering ervan in overeenstemming zijn met het mensenrechtenmodel voor personen met een handicap dat in het verdrag is vastgelegd;

Wetgevers zijn over het algemeen slecht op de hoogte van de reikwijdte van het UNCPRD. Er wordt niet enkel niet echt gezocht naar niet-overeenstemmingen met het UNCPRD, de schendingen waar men op stoot worden ook niet (direct) aangepakt. Zie voorbeelden onder verschillende volgende artikelen.

⁷ ESENCA, 'Le handistreaming: une solution miracle pour des politiques inclusives?', Bruxelles, 2022, p. 28-30. <https://www.esenca.be/wp-content/uploads/2022/10/Etude-2022-Handistreaming.pdf>.

De beoordeling van handicaps is nog steeds sterk gemedicaliseerd, terwijl studies over tegemoetkomingen⁸ wijzen naar de nood om de diverse behoeften van PMH te beoordelen. Ook de federale multidisciplinaire evaluatie⁹ (die momenteel wordt uitgerold) houdt onvoldoende rekening met de omgeving van de persoon of zijn eigen behoeftenevaluatie. De nieuwe beoordeling van de IT waarnaar in het **staatsrapport** wordt verwezen, is er niet gekomen.¹⁰ BelRAI, dat als voorbeeld wordt genoemd voor het beoordelen van ondersteuningsbehoeften, is daar niet op aangepast.¹¹

(c) Ervoor zorgen dat de concepten van invaliditeit op federaal, regionaal en gemeenschapsniveau consistent zijn en niet leiden tot ongelijke toegang tot rechten en diensten in de hele Staat die partij is.

Momenteel zijn er verschillende erkenningsregimes voor handicap, een onduidelijk algemeen kader en veel *non-take-up*. De IMC Handicap zou de harmonisatie van het concept handicap en de standaardisatie van de evaluatie van handicaps onderzoeken.¹² **Er zijn geen concrete, substantiële stappen ondernomen.**

Voor BDF is een uniforme beoordeling onmogelijk omdat bij een beoordeling altijd rekening moet worden gehouden met het doel van de uitkering waarvoor iemand geëvalueerd wordt.

Aanbevelingen:

2. De definitie van handicap moet overeenkomen met art. 1 UNCRPD. Oorsprong of 'ouderdom' van een handicap zijn irrelevant.
3. Bij de **beoordeling van de handicap** moet altijd rekening worden gehouden met **het doel van de uitkering**: integratie in de arbeidsmarkt, een minimuminkomen garanderen, extra kosten dekken die verband houden met de handicap...

⁸ DUMONT D., MAIRIAUX P., SCHENKELAARS J.P., 'La définition et l'évaluation du handicap en matière d'allocation de remplacement de revenus - phase 1 : analyse de la situation existante', juni 2023, p. 15-16 ; KUYPENS S., et al, 'Développement d'un instrument pour l'évaluation des besoins de soutien dans les situations de handicap. Résumé Premier volet', 2016, p. 3-4.

<https://hiva.kuleuven.be/nl/nieuws/docs/developpement-instrument-assessment-besoins-de-soutien-dans-situations-de-handicap-volet1-resume>.

⁹ In het kader van de wet van 27 februari 1987 betreffende de uitkeringen aan personen met een handicap.

https://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=1987022731&table_name=wet.

¹⁰ Er werd een deel-1 van een studie gemaakt, maar er werd nooit overgegaan tot een deel-2. De BDF is niet op de hoogte van de redenen.

¹¹ Zie [advies 2023/03](#) Platform van adviesraden. Het instrument meet de zorglast, niet het verlies aan zelfredzaamheid of de behoefte aan ondersteuning. BelRAI houdt bijvoorbeeld geen rekening met de moeite die iemand heeft om een taak uit te voeren, noch met de obstakels die iemand tegenkomt in verschillende (soms ontoegankelijke) omgevingen...

¹² [Interfederale strategie inzake handicaps 2022-2030](#), p. 7.

4. Aan elk screeningsinstrument moet een databank **gekoppeld zijn**. Het koppelen van databases is belangrijk om de **automatische identificatie van begunstigten mogelijk te maken** en om de *non-take-up* te helpen bestrijden.¹³

2. *Geef informatie over nationale plannen of strategieën die specifiek gericht zijn op de rechten van personen met een handicap en over de plannen of strategieën waarin handicaps zijn geïntegreerd.*

	Plan	Rapport eer	Term	Opmerkingen
Federaal	Ja ¹⁴	Ja	2021-2024	Niet ambitieus genoeg om te voldoen aan de normen van UCNRPD.¹⁵
Interfederaal	Ja ¹⁶	Geen	2021-2030	Louter beleidsafstemming (bestaande regionale maatregelen) - er worden geen nieuwe 'coherente' normen verwacht.
Vlaanderen	Geen			Er is een Gelijkekansendecreet,¹⁷ waar handicap een klein onderdeel van vormt.
Franse Gemeenschap Waals Gewest	Geen			
	Ja / Nee ¹⁸	Geen	2022-2024	Toegankelijkheidsplan, maar deze is niet gepubliceerd; onzekere inhoud voor de bevolking; geen opvolging mogelijk.

¹³ Zie [advies 2023/03 NHRPH-CSNPH](#).

¹⁴ *Federaal Actieplan Handicap 2021-2024*. <https://socialsecurity.belgium.be/nl/publicaties/federaal-actieplan-handicap-2021-2024>.

¹⁵ [Advies 2022/29 NHRPH-CSNPH](#).

¹⁶ *Interfederaal Strategie Handicap 2022-2030*.

<https://socialsecurity.belgium.be/nl/publicaties/interfederaal-strategie-handicap-2022-2030>.

¹⁷ Decreet tot vaststelling van een kader voor het Vlaamse gelijkekansen- en gelijkebehandelingsbeleid van 10 juli 2008. Dit decreet legt een gelijkekansenactieplan op dat elke legislatuur moet worden opgesteld. Momenteel loopt het [actieplan 2020-2024](#), met **doelstellingen 8 en 9** gericht op de inclusie van personen met een handicap en het integraal toegankelijk maken van Vlaanderen. Een [nieuwe versie](#) van het decreet is onderweg.

¹⁸ *La Wallonie adopte son Plan d'accessibilité 2022-2024 au bénéfice des personnes en situation de handicap* - Christie MORREALE.

COCOF	Handistreaming ¹⁹	Ja		• Strategische doelen die elke legislatuur zich voorop stelt; • MAAR eerder lijst met acties binnen eigen bevoegdheid - geen transversaal plan.
COCOM	Handistreaming ²⁰			• Idem.
Regio Brussel	Handistreaming ²¹	Ja	2022-2025 ²²	• Idem.
Duitstalige Gemeenschap	DG Inklusiv ²³	Geen	2015-2025	• Amper uitgevoerd; • Nieuw Actieplan 2040 spreekt slechts op p. 89 over inclusie; de nieuwe adviesraad was niet betrokken bij de opstelling.

Aanbevelingen:

5. Er moet een opvolgingsmechanisme ingesteld worden voor de Interfederaal Strategie Handicap. Dit omdat deze over verschillende legislaturen heen gaat en verschillende beleidsniveaus betreft.
6. Er moeten voldoende middelen zijn voor alle plannen.

¹⁹ Decreet van 15 december 2016 betreffende de integratie van de handicapdimensie in de beleidslijnen van de Franse Gemeenschapscommissie. https://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=fr&la=F&cn=2016121520&table_name=loi.

²⁰ Ordonnantie van 23 december 2016 houdende integratie van de handicapdimensie in de beleidslijnen van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie. https://etaamb.openjustice.be/nl/beschikking-van-23-december-2016_n2016031908.

²¹ Ordonnantie van 8 december 2016 betreffende de integratie van de handicapdimensie in de beleidslijnen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. https://etaamb.openjustice.be/nl/beschikking-van-08-december-2016_n2016031847.

²² Brusselse Hoofdstedelijke Regering, *Plan Bruxellois d'intégration du handistreaming 2022-2025*. <https://equal.brussels/wp-content/uploads/2022/12/Plan-handistreaming-FR.pdf>.

²³ DG Inklusiv 2025, *Aktionsplan der Deutschsprachigen Gemeinschaft zur Umsetzung der UN-Konvention über die Rechte von Menschen mit Behinderung*. https://www.gemeinsam-einfach-machen.de/SharedDocs/Downloads/DE/AS/Aktionsplaene/AP_DG_Inklusiv.pdf?__blob=publicationFile&v=5.

3. *Gelieve informatie te verschaffen over de maatregelen die zijn genomen om de volledige en effectieve participatie van personen met een handicap, via hun representatieve organisaties, te waarborgen in alle stadia van alle gehandicaptengerelateerde wetgeving en beleid, inclusief bij het ontwerp, de implementatie en de herziening, en in andere beleids- en besluitvormingsprocessen, op federaal, regionaal en gemeenschapsniveau.*

4. *Geef informatie over concrete maatregelen die zijn genomen om adviesraden op federaal, regionaal en gemeenschapsniveau op te richten en hiervoor voldoende middelen toe te wijzen (CRPD/C/BEL/CO/1, par. 10).*

De bestaande commissies voor gebarentaal worden te weinig geraadpleegd.

Sinds 2023 bestaan er op alle beleidsniveaus adviesorganen. Er zijn 8 officiële adviesraden.²⁴ Niet alle adviesraden voldoen aan de definitie van een representatieve organisatie van PMH van het Comité²⁵ en aan de positienota van de NHRPH-CSNPH over representativiteit en participatie van PMH aan besluitvormingsprocessen.²⁶

De deelname van organisaties die PMH vertegenwoordigen aan adviesraden vormt een grote uitdaging. Hun kennis van het terrein wordt op politiek niveau immers niet financieel erkend. Verder zijn hun secretariaten vaak onderbemand en overwerkt.

Daarnaast zijn de ministers niet verplicht om advies te vragen over maatregelen die een impact kunnen hebben op PMH.²⁷

Bovendien is er enkel in Vlaanderen een verplichting om terug te koppelen inzake het advies dat door Noozo (de Vlaamse adviesraad voor PMH) gegeven wordt.²⁸

De raadpleging verbetert, maar voldoet nog niet aan de norm van art. 4 (3) UNCRPD. Het gebeurt nog steeds onregelmatig en vaak erg laat in het besluitvormingsproces: *pro forma* raadpleging.

²⁴ **Federaal** - NHRPH-CSNPH: enkel verplicht advies over [IVT-IT](#); **Vlaanderen** - [Noozo](#); **Franse Gemeenschap** - leden benoemd sinds maart 2024; **Wallonië** - in werking sinds februari 2023; **COCOF**: advies verplicht over bepaalde onderwerpen; **COCOM**; **Brussels Gewest**: advies over strategische doelstellingen rond *Handistreaming* verplicht; **Duitstalige Gemeenschap** - in werking sinds mei 2023.

²⁵ General Comment N. 7; CRPD/C/11/2, bijlage II, para. 3. Bv. [Brussels Hoofdstedelijk Gewest](#), [COCOM](#) en [COCOF](#) waar verhouding van vertegenwoordigers van werknemers uit sectoren, inrichtende macht en deskundigen **opweegt tegen** de doelgroep van PMH.

²⁶ <https://ph.belgium.be/resource/static/files/Notes%20de%20position/2022-10-positienota-participatie-personen-met-een-handicap-aan-besluitvormingsprocessen.pdf>.

²⁷ JA: [Vlaanderen](#); [Franse Gemeenschap](#);

NEE: [Waals Gewest](#); [Brussels Gewest](#); [Duitstalige Gemeenschap](#); [Federaal](#) (art. 20).

²⁸ Art. 2 §3 Besluit van de Vlaamse Regering betreffende de erkenningsvoorwaarden, de erkenningsprocedure en het toezicht op de Vlaamse advies- en beleidsparticipatieraad personen met een handicap, 17 december 2021: "De raad krijgt feedback over het al dan niet gebruiken, toepassen of verwerken van hun adviezen door leden van de Vlaamse Regering."

Gezien de institutionele structuur van België is er nood aan overleg tussen de verschillende adviesorganen. Momenteel is er alleen **vrijwillige coördinatie**²⁹ waarbij het gezamenlijke secretariaat van de NHRPH-CSNPH en van het BDF instaat voor de organisatie en opvolging van vergaderingen.

Het platform van adviesraden werd voor het eerst officieel om advies gevraagd over de Interfederale Strategie Handicap.³⁰

Aanbevelingen:

7. **De raadpleging van de adviesorganen moet verplicht zijn bij materies die een impact hebben op PMH.** De raadpleging moet zo vroeg mogelijk in het besluitvormingsproces plaatsvinden. **Er moet ook een motivering gegeven worden** waarom een advies niet werd opgevolgd.
8. Het secretariaat van de adviesraden moet over **voldoende personeel beschikken** en volledig ten dienste staan van de adviesraad.
9. Organisaties die PMH vertegenwoordigen moeten structureel **gefinancierd worden voor de politieke rol die ze vervullen.**

²⁹ Platform van adviesraden.

³⁰ [Interfederale strategie inzake handicaps](#) 2022-2030.

Gelijkheid en non-discriminatie (art. 5)

Uittreksel, vonnis arbeidsrechtbank van Antwerpen van 29/9/2020: ³¹

Reacties van een productmanager wanneer een zwangere dove vrouw solliciteert:

*"(...) **Doofheid is een issue**, maar ik wil zien of het een klein of een groot problem is. Ik hoor het ook intern eens (...).*

[...]

*Ik had gehoopt dat [met een tijdelijke opdracht] er regelmatig contact zou zijn zodat **ze** hier een beetje kunnen '**wennen**'. Maar uw doofheid en hoe daarmee om te gaan is moeilijk in te schatten.(...).*

[...]

*We zoeken op korte termijn iemand [voor **stom bureauwerk**]. Hij dacht eerst aan een student, maar dit zou misschien iets zijn dat u zeker zou kunnen **tijdens uw zwangerschap** van huis uit (...)."*

Rechtbank besluit tot meervoudige discriminatie op grond van handicap en gender.

³¹ Arbeidsrechtbank Antwerpen, 29 september 2020.

https://www.unia.be/files/Documenten/Rechtspraak/2020_09_29_Arbrb_Antwerpen.pdf.

Geef informatie over maatregelen die zijn genomen om:

(a) Het antidiscriminatiewetgevingskader te versterken en de uitvoering ervan te verbeteren om alle vormen van discriminatie op grond van een handicap te bestrijden, waaronder kruiselingse en meervoudige discriminatie, discriminatie door associatie en discriminatie op grond van eerdere gezondheidsstatus;

Meervoudige discriminatie wordt erkend sinds 2023.³² Nu kunnen ook positieve maatregelen worden opgelegd.

De implementatie van de regelgeving is echter complex: een slachtoffer van discriminatie krijgt te maken met verschillende federale en regionale instellingen, elk met een gedeeltelijke bevoegdheid.³³ Discriminatie van PMH op het werk is bijvoorbeeld een federale kwestie en valt onder de bevoegdheid van Unia, maar subsidies voor redelijke aanpassingen zijn een regionale bevoegdheid die valt onder de bevoegdheid van het Vlaams Instituut voor de Rechten van de Mens (**VMRI**). **Deze complexiteit kan personen ontmoedigen om een klacht in te dienen.**

Aanbeveling:

10. Sluit samenwerkingsovereenkomsten tussen alle instanties die bevoegd zijn om discriminatie te bestrijden en zorg voor één enkel aanmeldpunt voor slachtoffers. Informeer PMH beter.³⁴

³² [Wet van 7 april 2023](#) tot wijziging van de drie antidiscriminatiewetten.

³³ Unia, een interfederale instelling, is bijvoorbeeld bevoegd om discriminatie aan te pakken, maar kan dat [sinds 15/3/2023](#) niet meer doen voor Vlaamse bevoegdheden omdat Vlaanderen sindsdien een eigen [Vlaams Mensenrechteninstituut](#) heeft. Bovendien werd in [2019](#) beslist om een [Federale Instelling voor de Bescherming en de Bevordering van de Rechten van de Mens](#) (FIRM-IFDH) op te richten. Dit instituut startte zijn werkzaamheden in februari 2021. Het FIRM/IFDH heeft een residueel mandaat waaronder het bevoegd is voor mensenrechtenkwesties die niet onder de bevoegdheid vallen van andere instanties zoals Unia, het Vlaams Instituut voor de Mensenrechten, [Gegevensbeschermingsautoriteit](#) (DPA), [Myria](#), [Steunpunt tot bestrijding van de armoede](#), [Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen](#), enz.

³⁴ ESENCA, *Femmes en situation de handicap : une double discrimination violente*, 2020. <https://www.esenca.be/etude-2020-femmes-en-situation-de-handicap/>.

(b) De rechtsmiddelen te herzien die zijn voorzien in de antidiscriminatiewet (CRPD/C/BEL/CO/1, para. 12) en te zorgen voor rechtsmiddelen en compensatie voor slachtoffers van discriminatie op grond van handicap, met inbegrip van intersectieve en meervoudige discriminatie.

De schadevergoeding voor discriminatie buiten de werkplek is gestegen van € 1.300 naar € 3.900.³⁵ In gevallen van meervoudige discriminatie *kan* de rechtbank de vaste schadevergoedingen bij elkaar optellen.³⁶

Aandachtspunt naast de List of Issues: redelijke aanpassingen:

Het ontzeggen van redelijke aanpassingen wordt erkend als een vorm van discriminatie.³⁷ Het concept van redelijke aanpassingen moet echter worden ingekaderd en verduidelijkt.

Aanbevelingen:

11. Stel **een referentielijst op van beslissingen** met betrekking tot redelijke aanpassingen (wat eerder als proportioneel werd beschouwd in vergelijkbare situaties, etc.).
12. Maak **een bewustwordingscampagne** over het recht op redelijke aanpassingen (waarbij duidelijk wordt gemaakt dat het niet gaat om 'voorkeursbehandeling'), in het bijzonder met betrekking tot redelijke aanpassingen **in het regulier onderwijs en op het werk**.³⁸

³⁵ Automatische jaarlijkse indexering is voorzien.

³⁶ Als die het opportuun acht.

³⁷ [Art. 14 van de Antidiscriminatiewet](#).

³⁸ Dit is nodig omdat veel werkgevers niet bekend zijn met het concept. Als een werknemer zelf om redelijke aanpassingen vraagt, krijgen ze vaak te horen "**maar is dit geen voorkeursbehandeling**". Voor veel ouders is het ook niet duidelijk hoe ver het recht op redelijke aanpassingen in de schoolcontext reikt.

Vrouwen met een handicap (art. 6)

CEDAW opmerking aan België:³⁹

*"Het Comité merkt met bezorgdheid op dat vrouwen met een handicap in de Staat die partij is vaak worden geconfronteerd met **uitsluiting van de arbeidsmarkt**, hoge niveaus van **institutionalisering** en hoge percentages van gendergerelateerd **geweld**."*

³⁹ Comité voor de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen (CEDAW), *Final Conclusions on Belgium's 8th Periodic Report*, 2022, §55.
https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CEDAW%2FC%2FBEL%2FCO%2F8&Lang=en.

6. Geef informatie over maatregelen die zijn genomen om:

(a) *intersectionele en meervoudige vormen van discriminatie van vrouwen en meisjes met een handicap te voorkomen en een gendergelijkheidsperspectief te integreren in wetgeving en beleid met betrekking tot handicaps en een handicapsperspectief in wetgeving en beleid met betrekking tot vrouwen;*

Naast wijzigingen aan de 3 antidiscriminatiewetten, stelt het BDF geen belangrijke veranderingen in de wetgeving vast.

De regelgevingsimpactanalyse (**RIA**) waarnaar in het **staatsrapport**⁴⁰ wordt verwezen, wordt in de praktijk vaak in een vergevorderd stadium van het redactie- en onderhandelingsproces van regelgeving doorgevoerd, waardoor deze geen invloed heeft op het besluitvormingsproces. Het [impactanalysecomité](#), dat jaarlijks verslagen dient op te maken, heeft dit alleen in 2014 en 2015 gedaan.⁴¹

(b) *vrouwen en meisjes met een handicap op federaal, regionaal en gemeenschapsniveau te empoweren, onder meer door hun toegang tot onderwijs en werkgelegenheid te waarborgen.*

De problematische toegang tot onderwijs en arbeid werd niet alleen door het UNCRPD Comité,⁴² maar ook door het CEDAW Comité vastgesteld.⁴³ De Hoge Raad voor Tewerkstelling in België ziet werk ook als een bron van emancipatie en meer onafhankelijkheid voor vrouwen.⁴⁴

BDF kon echter geen concrete acties vinden voor vrouwen met een handicap in onderwijs en tewerkstelling. Er is wel financiering voorzien voor zelfverdedigingscursussen.⁴⁵

Aanbevelingen:

13. Alle beleidsmaatregelen en actieplannen moeten zowel aan gender- als aan handistreaming werken.

⁴⁰ Art. 5 [Wet houdende diverse bepalingen inzake administratieve vereenvoudiging van 15 december 2013](#).

⁴¹ Artikel 7 van het koninklijk besluit van 21 december 2013 houdende uitvoering van titel 2, hoofdstuk 2 van de wet van 15 december 2013 houdende diverse bepalingen inzake administratieve vereenvoudiging [Beste regelgeving en impactanalyse BOSA \(belgium.be\)](#)

⁴² Commissie UNCRPD, *List of Issues*, 30 april 2019, punt 6(b).

⁴³ CEDAW-Comité, *Eindconclusies België*, punt 56(b).

⁴⁴ Hoge Raad voor de Werkgelegenheid, *De arbeidsmarktparticipatie van vrouwen*, 2023, p. 9. https://hrw.belgie.be/sites/default/files/content/download/files/hrw_arbeidsmarktparticipatie_van_vrouwen_20230123.pdf.

⁴⁵ Maatregel 40, Nationaal Actieplan ter bestrijding van gendergerelateerd geweld 2021-2025. <https://sarahschlitz.be/wp-content/uploads/sites/300/2021/11/20211125-NAP-2021-2025-clean-NL.pdf>.

14. Het Nationale Actieplan ter bestrijding van gendergerelateerd geweld moet systematisch ook de noden van vrouwen met een handicap integreren en specifieke maatregelen voorzien.

Kinderen met een handicap (art. 7)

Krantenartikel [De Standaard]: ⁴⁶

*"Jongere met beperking **in de cel** bij gebrek aan opvang [in Vlaamse jeugdinstellingen]."*

⁴⁶ DEBEUCKELAERE H., 'Jongere met beperking in de cel bij gebrek aan opvang', De Standaard, 13/4/2022, https://www.standaard.be/cnt/dmf20220412_97445056.

7. Geef informatie over:

(a) *maatregelen die zijn genomen om de eerbiediging van het recht van kinderen met een handicap op een gezinsleven te waarborgen, waaronder maatregelen ter ondersteuning van kinderen met een handicap in pleeggezinnen en toegang tot vroegtijdige interventie en andere inclusieve diensten;*

De bevoegdheid inzake deze kwestie ligt bij de gemeenschappen en is verdeeld over verschillende instanties. Afhankelijk van de omstandigheden zijn jongeren met een handicap ofwel afhankelijk van jeugdhulp ofwel van ondersteunende diensten voor PMH. De **coördinatie** tussen beiden is onvoldoende.

Het BDF stelt vast dat er een **schrijnend tekort** is aan ondersteunende diensten die de inclusie van kinderen zouden faciliteren: in eigen gezin blijven, naar een reguliere school gaan, deelnemen aan vrijetijdsactiviteiten van hun eigen keuze,... Het aanbod aan kinderopvang is veel **te beperkt** in alle regio's, laat staan inclusieve of gespecialiseerde opvang.

Verder is er ook een schrijnend **tekort** aan opvangplaatsen voor kinderen in gemeenschapsinstellingen.⁴⁷

Ouders van jonge dove kinderen krijgen onvoldoende **informatie** over gebarentaal in vergelijking tot het medische luik van doofheid.⁴⁸

Aanbevelingen:

15. Maak **samenwerkingsakkoorden** tussen de relevante diensten voor jeugd- en handicapdiensten. **Gegevensuitwisseling** is ook cruciaal voor snelle en effectieve ondersteuning.
16. Maak meer budget vrij voor de ontwikkeling van ondersteunende diensten voor kinderen met een handicap en hun families. Deze diensten moeten de kinderen leren onafhankelijk te zijn en hun eigen keuzes te maken. Het belangrijkste doel is altijd dat het kind opgroeit in zijn eigen gezin.

⁴⁷ Zo moest een 16-jarige met een handicap [een nacht in een cel doorbrengen](#) omdat de rechter bepaalde dat hij in een gemeenschapsinstelling moest worden geplaatst, maar daar was geen plaats (2022). Een jaar later gebeurde hetzelfde met een 20-jarige die [2 nachten in een cel](#) moest doorbrengen omdat er geen accommodatie was (2023).

⁴⁸ Vlaanderen, Departement Cultuur, Jeugd & Media, *Meertalig Opvoeden met Vlaamse gebarentaal bij duiven en slechthorende kinderen*, 23/09/2022, <https://www.vlaanderen.be/cjm/nl/meertalig-opvoeden-met-vlaamse-gebarentaal-bij-dove-en-slechthorende-kinderen>.

(b) het aantal kinderen met een handicap dat niet bij hun familie woont, met inbegrip van kinderen die in instellingen zijn geplaatst, en de financiële en andere middelen die worden geïnvesteerd om ervoor te zorgen dat zij uit de instellingen worden verwijderd en de overgang naar een leven in de gemeenschap maken.

Er zijn geen publiek toegankelijke gegevens beschikbaar over het aantal kinderen in instellingen.

Het BDF is niet zeker of dit statistisch opgevolgd wordt.

Bevordering van bewustwording (art. 8)

Alzheimer Liga Vlaanderen vzw, Getuigenis van Elena De Ru in 'Mediamanifest', 2023:



Mediamanifest: Elena De Ru - YouTube

GAMP, verschillende getuigenissen in 'Dossier #5 Inclusie', 2019:



https://youtu.be/WhmXCvQluqE?list=PLm-_Q2v29BkR9K6k1cJaaXG1EWD8_1KsJ

8. Geef informatie over:

(a) *het aannemen en uitvoeren van actieplannen en strategieën op federaal, regionaal en gemeenschapsniveau om het bewustzijn van de rechten van personen met een handicap en het verdrag te vergroten;*

(c) *de wijze waarop organisaties van personen met een handicap betrokken zijn geweest bij de ontwikkeling en uitvoering van bewustmakingsplannen en -strategieën, en over de resultaten van deze plannen en strategieën.*

De meeste bewustmakingsinspanningen worden geleverd door organisaties die PMH vertegenwoordigen of Unia. Bijgevolg zijn deze **niet altijd zo wijdverspreid als men zou verwachten van acties door de overheid.**

Er is veel *non-take-up* omdat PMH niet goed op de hoogte zijn van hun rechten.⁴⁹

In het Federaal Actieplan Handicap werd de vertaling van het UNCRPD en bijhorende documenten voorzien naar gebarentaal een *easy-to-read* formaten. Pas tegen het eind van de legislatuur is er een easy-to-read formaat van het UNCRPD beschikbaar. Niet in gebarentaal. De General Comments, rapporten, List of Issues en slotopmerkingen zijn in geen van beide formaten beschikbaar.

Aanbevelingen:

17. Er is nood aan een **gecoördineerde bewustmakingscampagne** in heel België die focust op de **rechten van mensen met een handicap** en niet op de 'hulp' die ze nodig hebben.
18. Voorzie in de curricula en bijscholing van professionals (handicapsector, (para)medici, leerkrachten, media, politie, architecten, AI-ontwikkelaars...) **modules over handicaps** en inclusie.

⁴⁹ BELSPO, 'Reducing poverty through improving take up of social policies', 2022, p. 54-73.
https://www.belspo.be/belspo/brain-be/projects/FinalReports/TAKE_FinRep.pdf.

(b) specifieke maatregelen die zijn genomen om een positief beeld van personen met een handicap te bevorderen en misvattingen en stereotypen met betrekking tot deze personen uit te bannen, met name in de media;

De Vlaamse Radio- en Televisieomroeporganisatie (**VRT**) heeft het engagement opgenomen om aanwezigheid van PMH op het scherm te garanderen.⁵⁰ Aan de Franstalige en Duitstalige kant ontbreken dergelijke engagementen.⁵¹

Er zijn geen wettelijke bepalingen of actieplannen gericht op een gelijkwaardige vertegenwoordiging van PMH in de media. Handicap wordt vaak nog enkel in beeld gebracht omwille van de zichtbare handicap en niet vanwege de persoon erachter. Nog moeilijker is het om personen met onzichtbare handicaps of personen die geconfronteerd worden met intersectionele discriminatie op het scherm te krijgen.

Verder is er heel weinig vertolking in gebarentaal in de media (vaak beperkt tot een paar uur per dag). De beschikbare inhoud lijkt vaak niet aangepast aan de behoeften van de personen.⁵²

Aanbeveling:

19. Alle media, vooral publieke omroepen, moeten **actieplannen voor diversiteit opstellen** met **resultaatverplichtingen** in plaats van engagementen en moeten het nieuws en programma's in gebarentaal aanbieden in plaats van vertolking in gebarentaal.

⁵⁰ VRT, *Beheersovereenkomst 2021-2025 tussen de Vlaamse Gemeenschap & de Vlaamse Publieke Omroep*, punt 2.2., <https://www.vrt.be/nl/over-de-vrt/beheersovereenkomst/>.

⁵¹ Conseil Supérieur de l'Audiovisuel, *'Baromètre Diversité et Égalité 2021 - 10 ans de Baromètres'*, 2023, p. 100-105. <https://www.csa.be/document/barometre-diversite-et-egalite-2021-10-ans-de-barometres/>.

⁵² RIJCKAERT J., *'Het Journaal met of in VGT: evaluatieonderzoek naar het aanbod Vlaamse Gebarentaal op de VRT'*, Universiteit Antwerpen Thesis, maart 2020, conclusies in punt 2.3. <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/50769>.

Toegankelijkheid (art. 9)

Dito vzw, getuigenis van Reinaert De Paepen "*Maak het openbaar vervoer toegankelijk!*" in 'Onze Grote Boodschap', 2022:



<https://youtu.be/uCsmcLdSVEI>

9. Geef informatie over maatregelen die zijn genomen om:

(a) *De toegankelijkheid te waarborgen van alle faciliteiten en diensten die openstaan voor of verleend worden aan het publiek op alle niveaus, in het bijzonder diensten op het gebied van onderwijs, gezondheidszorg en sociale diensten;*

In 2014 (punt [22](#)) heeft het Comité aan een wettelijk kader op te zetten met specifieke, bindende benchmarks voor de toegankelijkheid van gebouwen, wegen en vervoer, diensten en digitale diensten. Bovendien moest er monitoring opgezet worden en boetes voorzien worden.

Er is geen wettelijke benchmark voor toegankelijkheid voor **bestaande infrastructuur**, enkel voor nieuwbouw- en renovatieprojecten.⁵³ En dan vaak alleen voor fysieke handicaps, **er wordt nauwelijks rekening gehouden met visuele, auditieve, intellectuele of psychosociale handicaps**. Het Brussels Hoofdstedelijk Parlement heeft een resolutie goedgekeurd om openbare gebouwen tegen 2033 toegankelijk te maken voor PMH. Deze resolutie heeft geen bindende rechtskracht. Na de aanneming is er geen verdere actie ondernomen.⁵⁴

Er zijn geen langetermijnplannen met **deadlines, bindende evaluatie-indicatoren of budgetramingen** in geen enkele regio, noch op federaal niveau.⁵⁵ Deze moeten dringend worden opgesteld. Daarnaast is het cruciaal dat de wettelijke benchmarks voor toegankelijkheid **tussen de gewesten** worden **afgestemd** en dat gespecialiseerde organisaties op het gebied van toegankelijkheid (CAWaB en Inter) worden geraadpleegd.

Het BDF vindt toegankelijkheid een even belangrijk criterium als duurzaamheid. Zie ook de [aanbeveling](#) van de Europese Commissie om toegankelijkheidsbarrières samen met energie-efficiëntieverbeteringen aan te pakken.⁵⁶

Bij **openbare dienstverlening wordt** de toegankelijkheid van informatie en communicatie vaak over het hoofd gezien.⁵⁷ Mensen die gebarentaal gebruiken moeten bijvoorbeeld nog te vaak op eigen kosten worden begeleid door een tolk.⁵⁸ Er is **nauwelijks easy-to-read informatie** beschikbaar. Bovendien zijn diensten steeds meer digitaal, zonder dat er onvoldoende rekening wordt gehouden met de

⁵³ **Vlaanderen:** [Toegankelijkheidsverordening van 5 juni 2009](#); **Wallonië:** [CODT - GRU art 414 et 415](#); **Brussel:** [Gewestelijk Stedenbouwkundig Reglement - Titel IV](#)...

⁵⁴ Brussels Parlement, *RESOLUTIE over de toegankelijkheid van openbare gebouwen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest voor personen met een handicap*, 9 november 2022.
<https://weblex.irisnet.be/data/crb/doc/2022-23/146169/images.pdf>.

⁵⁵ Op het niveau van de federale gebouwen wordt echter een inventaris ontwikkeld. Hiervoor is een beperkt budget van 1,5 miljoen euro gereserveerd.
<https://www.regiedesbatiments.be/nl/content/diversiteit-toegankelijkheid>.

⁵⁶ Europese Commissie, *Unie van gelijkheid: Strategie voor de rechten van personen met een handicap 2021-2030*, COM(2021) 101 definitief, Brussel, 3/3/2021.

⁵⁷ De [Interfederale Strategie Handicap](#) spreekt bv. enkel over: "[het] bevorderen we de bewustwording over het belang van toegankelijkheid, zowel voor de bebouwde omgeving als voor diensten, producten en digitale inhoud."

⁵⁸ Omdat de openbare dienst/bestuur er niet aan gedacht heeft een tolk gebarentaal te zoeken. Of omdat de quota uren die terugbetaald worden overschreden is. Of omdat men geen tolk heeft kunnen vinden...

diversiteit aan handicaps. Gezien de grote digitale kloof leidt dit onder andere vaak tot *non-take-up* van rechten.⁵⁹ Menselijke ondersteuning wordt steeds meer ingeperkt. Zo zorgt de digitalisering van de financiële sector ervoor dat sommige PMH beroep moeten doen op hun familieleden en/of verzorgers om hun financiële zaken op orde te houden.⁶⁰

Wat producten betreft, wordt verwacht dat de European Accessibility Act (**EAA**) de zaken zal verbeteren, maar gezien de voorziene uitzonderingen zijn er nog veel vraagtekens over wat er uiteindelijk onder de EAA zal vallen.⁶¹

Aanbevelingen:

20. Leg een **wettelijke toegankelijkheidsnorm** op voor **alle** infrastructuren, **communicatie en digitale inhoud**, inclusief gratis gebarentaal. Daarnaast moet er een **toegankelijkheidsplan worden** opgesteld met deadlines, bindende beoordelingsindicatoren en budgettaire middelen. Bescherming van erfgoed mag geen excuus zijn om niet aan de toegankelijkheidsnormen te voldoen.
21. Maak toegankelijkheid een **voorwaarde voor het verkrijgen van subsidies** (renovatie/bouw). Handhaving is belangrijk: verplichte toegankelijkheidsverslag voor vergunning en controle bij oplevering.
22. Bestaande expertisecentra moeten **verplicht geraadpleegd** worden bij elke renovatie en moeten ook vertegenwoordigd worden op niveau van de standaardisatie (**NBN**) en in diensten van openbaar nut..
23. Er moet altijd menselijke ondersteuning beschikbaar zijn Deze behoefte is erkend door het [Europees Parlement](#) (2023).

⁵⁹ Uiteenzettingen over de digitale kloof in de Belgische Kamer van volksvertegenwoordigers op 30 november 2023. <https://www.dekamer.be/FLWB/PDF/55/3727/55K3727001.pdf>

Zie bv. **Lire et Écrire**, p. 25: "Door de digitalisering van verscheidene diensten worden ze uitgesloten van de digitale wereld. De gevolgen hiervan zijn velerlei: — een toenemend niet-gebruik van rechten en diensten, met gevolgen op het vlak van gezondheid, status, enz. (...)".

Of bijvoorbeeld de **Koning Boudewijnstichting** (KBS), p. 6: "Wat ten eerste de dienstverlening betreft, is het cruciaal om te blijven investeren in dienstverlening die toegankelijk is voor iedereen, opdat de toegang tot basisrechten gegarandeerd wordt. Telefonische diensten en fysieke afspraken dienen te blijven bestaan, naast digitale kanalen."

Ook de **federale Ombudsman** pleit voor het behoud van verschillende dienstverleningskanalen, zie [Jaarverslag 2023](#), blz. 38-39.

⁶⁰ CAWaB, *Les terminaux de paiement à écran tactile ne sont pas accessibles !*, <https://cawab.be/Les-terminaux-de-paiement-a-ecran-tactile-ne-sont-pas-accessibles.html>.

⁶¹ NHRPH-CSNPH, [advies 2022/25](#) - vervoersdiensten; [advies 2022/20](#); [advies 2022/18](#) - bank- en e-commercediensten.

(b) alle openbaarvervoerssystemen en stedelijke en plattelandsinfrastructuur toegankelijk maken voor alle personen met een handicap en specifieke acties aangeven met een duidelijk tijdschema, meetbare uitgangswaarden en indicatoren;

De meeste treinstations zijn niet autonoom toegankelijk.⁶² Assistentie is beschikbaar in minder dan 30% van de stations.⁶³ Slechts in 7,4% van de stations is assistentie binnen de 3 uur beschikbaar, anders moet deze minstens 24 uur op voorhand gereserveerd worden.⁶⁴

Aldus kunnen veel PMH niet zelfstandig, en zeker niet spontaan, de trein nemen.

Bussen en trams zijn ook niet autonoom toegankelijk. Er is geen assistentie beschikbaar. De infrastructuur is niet toegankelijk, het personeel is onvoldoende opgeleid, er zijn **geen systematisch hoorbare, visuele of gebarentalige aankondingen of automatische oprijdplaten**.

In december 2023 veroordeelde de [Rechtbank van Eerste Aanleg van Antwerpen](#) De Lijn voor het feit dat er sinds 2019 geen verandering komt in de discriminerende behandeling van PMH.⁶⁵

Er zijn veel problemen met **(inter)regionaal schoolvervoer**: aanbod,⁶⁶ vervoerstijd,⁶⁷... Vervoersproblemen hebben een impact op belangrijke elementen van het leven van PMH: school, werk, cultuur, sport,...

Assistentie wordt niet verzekerd bij de wisseling van vervoermiddel (van trein naar bus/tram, taxi of aangepast vervoer...).

Er wordt gewerkt rond duurzaam vervoer, maar men vergeet en/of voorzien onvoldoende financiering voor toegankelijk vervoer.

⁶² CAWaB, 'Le train est-il réellement accessible à tous en Belgique ? [Mise à jour - cartes 2024]' : "Ces chiffres révèlent que **seules 28 gares sur les 555 (soit 5%) que compte le réseau sont « intégralement accessibles » ET proposent l'assistance** pour les usagers à mobilité réduite". https://cawab.be/cartes_SNCB_2024 .

⁶³ **Voor personen zonder rolstoel** is er assistentie voorzien in 159/555 stations (2022). En in 2032 zouden er 78 moeten bijkomen.

Voor personen in een rolstoel gaat dit om 132/555 stations. In 2033 zouden er 20 bij moeten komen.

Zie [bijlage 17 van het NMBS Beheerscontract 2023-2032](#).

⁶⁴ 41/555 stations. Zie: <https://www.belgiantrain.be/en/travel-info/prepare-for-your-journey/assistance-reduced-mobility> .!

⁶⁵ UNIA, 'De Lijn veroordeeld voor discriminatie van rolstoelgebruikers', 6/12/2023.

<https://www.unia.be/nl/artikels/de-lijn-veroordeeld-voor-discriminatie-rolstoelgebruikers> .

⁶⁶ RTBF, "Transport scolaire : 30 jours sans école pour Eliott, malvoyant, victime d'une navette peu fiable entre Rixensart et Uccle," 7 december 2023. <https://www.rtbf.be/article/transport-scolaire-30-jours-sans-ecole-pour-eliott-malvoyant-victime-d-une-navette-peu-fiable-entre-rixensart-et-uccle-11297492> .

⁶⁷ VRT, "Lange ritten, te laat op school en weinig comfort: Katholiek Onderwijs trekt opnieuw aan alarmbel over busvervoer buitengewoon onderwijs," 1 Oktober 2023.

<https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2023/09/29/busvervoer-buitengewoon-onderwijs-bevraging-kov/>.

Aanbevelingen:

- 24. Zorg voor **assistentie bij intermodaliteit** en verplaatsing tussen de deelstaten. Zeker wat betreft interregionaal schoolvervoer.
- 25. Vervoer is van cruciaal belang (voor werk, medische afspraken, school, enz.) Dit moet dringend erkend worden door middel van ambitieuze en **afdwingbare toegankelijkheidsvereisten**.

(c) Adequaat toezicht houden op de toewijzing van middelen gericht op het wegnemen van belemmeringen voor toegankelijkheid en zorgen voor voortdurende training voor relevant toezichthoudend personeel;

De controles op de naleving van de bestaande toegankelijkheidsnormen zijn **ontoereikend en inadequaat**. Subsidies voor de renovatie of bouw van infrastructuur zijn beperkt en zelden gekoppeld aan verbeteringen van de toegankelijkheid.⁶⁸

(d) Het opleggen van sancties, waaronder financiële sancties, voor het niet naleven van de toegankelijkheidsnormen sinds de publicatie van de vorige slotopmerkingen;

De handhaving van de bestaande toegankelijkheidsnormen is ontoereikend. Er zijn te weinig controles en sancties worden niet toegepast.

(e) Permanente training over toegankelijkheid door middel van universeel ontwerp opnemen als onderdeel van verplichte curricula voor professionals zoals architecten, ontwerpers, ingenieurs en programmeurs.

Toegankelijkheid en universeel ontwerp maken nergens deel uit van **verplichte curricula**.

Aanbeveling:

- 26. Maak toegankelijkheid en universeel ontwerp een verplichte module in leerplannen en bijscholingen.

⁶⁸ Zo werd 1,5 miljoen vrijgemaakt om federale publieke gebouwen toegankelijk te maken. Dit resulteerde in 26 concrete projecten in 2023... 26 van de honderden federale gebouwen. Zie: <https://www.regiedergebouwen.be/nl/downloads/15-miljoen-om-openbare-gebouwen-toegankelijk-te-maken-voor-personen-met-een-handicap> .

Risicosituaties en humanitaire noodsituaties (art. 11)

GAMP-campagne:⁶⁹



⁶⁹ GAMP VZW, *Campagne Je craque! Nous craquons*, 25/05/2020, <https://gamp.be/2020/05/25/je-craque/> .

10. Geef informatie over maatregelen die zijn genomen om:

(a) *Ervoor te zorgen dat asielzoekers en vluchtelingen met een handicap snel worden geïdentificeerd, zodat zij kunnen beschikken over toegankelijke huisvesting en individuele ondersteunende diensten;*

Dienst Vreemdelingenzaken (**DVZ-OE**) voert een formele identificatie van kwetsbaarheid, inclusief het hebben van een handicap, uit wanneer individuen internationale bescherming aanvragen.⁷⁰ Het BDF weet niet hoe aan de behoeften van vluchtelingen met een handicap wordt voldaan zodra hun aanvraag is ingediend.⁷¹

Aanbeveling:

27. Aangepaste individuele zorg moet door de wet worden gewaarborgd voor mensen met een handicap die asiel aanvragen.

(b het rampenrisicobeheer volledig toegankelijk en handicapinclusief te maken, in overeenstemming met het Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015-2030;

Noodplannen en crisiscommunicatie moeten worden aangepast aan de behoeften van mensen met een handicap.⁷² Dit is nog steeds niet gebeurd en de handicapsector is ondanks herhaalde verzoeken niet geraadpleegd.

De COVID-crisis en de overstromingen in 2021 toonden aan dat België slecht voorbereid is op crisissituaties.

Er ging veel mis tijdens COVID-19:

- Beperkte betrokkenheid van de handicapsector bij het besluitvormingsproces;
- Toegang tot gezondheidszorg en redelijke aanpassingen werden abrupt opgeschort;⁷³
- Groot isolement van personen met een handicap in het algemeen en kinderen met een handicap in het bijzonder. In zijn [jaarverslag 2019-2020](#) benadrukte

⁷⁰ FEDASIL, 'Kwetsbare personen met specifieke opvangbehoeften. Definitie, identificatie, zorg', 6 december 2018, p. 25. <https://www.fedasil.be/nl/nieuws/opvang-asielzoekers/studie-over-de-noden-van-kwetsbare-personen>.

⁷¹ Wat betreft de recente aankomst van vluchtelingen uit Oekraïne, werden er zeer weinig maatregelen genomen voor bijvoorbeeld doven en slechthorenden. Er waren onvoldoende tolken in gebarentaal, <https://www.hln.be/gent/gent-vangt-29-dove-vluchtelingen-uit-oekraïne-op~a1b5b1ec/>.

⁷² [Het Federaal Actieplan Handicap](#) (eerste 2 maatregelen) stelde dat noodplannen en crisiscommunicatie moesten worden aangepast aan de behoeften van mensen met een handicap. Daarnaast bepaalt maatregel 106 van het [nationale actieplan in de strijd tegen gendergerelateerd geweld 2021-2025](#) dat de toegankelijkheid van noodnummers voor mensen met een handicap, in het bijzonder vrouwen, moet worden verbeterd.

⁷³ UNIA, "COVID en mensenrechten: Impact on persons with disabilities and their loved ones - results of the survey" [onder 865 mensen], 8 juli 2020, p. 16-17. https://www.unia.be/files/Documenten/Publicaties_docs/Resultaten_van_beveing_impact_COVID_personen_met_handicap_en_naasten.pdf.

de Vlaamse Kindercommissariaat de **psychologische schade bij kinderen in instellingen** die geen contact hadden met hun ouders;⁷⁴

- Geen mogelijkheid tot inclusief afstandsonderwijs voor kinderen met een handicap (vooral dove kinderen die gebarentaal gebruiken);⁷⁵
- Gebrek aan sanitaire voorzieningen in residentiële diensten (en in verpleeghuizen);
- Slechte communicatie (persconferenties zonder gebarentaal en niet in het Duits, contactopsporing alleen telefonisch⁷⁶ etc.)
- ...

De overstromingen van 2021 maakten duidelijk dat noodnummers en 'apps' niet toegankelijk waren voor doven. Er waren geen specifieke evacuatieplannen aangepast aan de (behoeften van) PMH. Zo was het bv. voor sommige mensen onmogelijk om op de eerste verdieping van hun huis te komen om het water te vermijden in afwachting van de hulpdiensten.⁷⁷

Verder waren en zijn lokale autoriteiten en hulpdiensten niet op de hoogte van de aanwezigheid van PMH noch van hun behoeften.

Aanbevelingen:

28. De nood- en evacuatieplannen, crisiscommunicatie en informatie aanpassen aan de behoeften van PMH. **PMH en hun behoeften moeten op voorhand gekend zijn**, op zijn minst door de lokale autoriteiten, hulpdiensten en civiele bescherming, **met de nodige garanties voor de eerbiediging van de privacy**.

29. **Essentiële moet verplicht altijd gewaarborgd blijven (ook aan huis)**. Er moet over gewaakt worden dat in de collectieve woonvormen ook tijdens de crisissituaties maximale bewegingsvrijheid en geestelijke gezondheid gegarandeerd wordt. De aanpak van PMH tijdens en buiten crisissituaties moet herbekeken worden in overleg met organisaties die PMH vertegenwoordigen.

⁷⁴ VLAAMS KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, *Jaarverslag 2019-2020*, p. 5, 76-79. https://kinderrechten.be/sites/default/files/jaarverslag_kinderrechtencommissariaat_2019-2020_interactief_def.pdf.

⁷⁵ 'Digitaal onderwijs ook uitdaging voor duif en slechthorende kinderen', Het Nieuwsblad, 24 oktober 2020. https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20201023_97983823?

⁷⁶ Doof Vlaanderen, 'Doven en slechthorenden compleet vergeten bij contacttracing', 31 juli 2020. https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20200731_95547785.

⁷⁷ ESENCA, "Situations d'urgence, catastrophes... et les personnes en situation de handicap dans tout ça?", 2021, p. 6. <https://www.esenca.be/wp-content/uploads/2021/10/Analyse-Gestion-crise-et-handicap.pdf>.

(c) Zorgen voor zinvol overleg met en betrokkenheid van gehandicaptenorganisaties bij het ontwerp en de uitvoering van strategieën voor rampenrisicovermindering en humanitaire hulpprogramma's.

Organisaties die PMH vertegenwoordigen zijn hier *nog steeds* niet bij betrokken.

Gelijke erkenning voor de wet (art. 12)

Getuigenissen uit een nieuwsmagazine [Knack]: ⁷⁸

Een familielid:

*"Via haar testament had mijn moeder de voogdij over Kristof aan mij toegewezen. Kort na haar overlijden **besliste een vrederechter daar zomaar anders over**. Hij liet uitschijnen dat **wij profiteurs** waren en mijn broer zijn spaargeld afhandig zouden maken – geld dat er niet eens was. Kristof heeft de verstandelijke capaciteiten van een kind van anderhalf jaar, en ik heb hem ook altijd als mijn derde kind beschouwd. Het was alsof de rechter dat kind van me afpakte.*

Ineens werd ik gedegradeerd tot een soort assistent."

Ere-vredesrechter Jan Nolf:

*"Soms moeten families zelfs **procederen tegen advocaten-bewindvoerders** (...). Omdat advocaten soms ook 3 procent van al diens binnenkomende kapitaal voor zich houden (...) maakt [het systeem] van hen **makelaars in bijberoep**."*

⁷⁸ 'Bewindvoering voor mensen met een handicap: een falend systeem', Knack, 24/9/2019, <https://www.knack.be/nieuws/bewindvoering-voor-mensen-met-een-handicap-een-falend-systeem/>.

11. Geef informatie over:

(b) Concrete maatregelen die zijn genomen om personen met een handicap ondersteuning te bieden bij de besluitvorming, in overeenstemming met algemeen commentaar nr. 1 (2014) van het Comité over gelijke erkenning voor de wet, waaronder de beschikbaarstelling van financiële en personele middelen voor vrederechters;

Er is **geen substantiële focus op ondesteuning bij besluitvorming**.⁷⁹ Er worden geen stappen in die richting gezet.

(a) Maatregelen die zijn genomen om ervoor te zorgen dat de wetgeving van de Staat die partij is en de tenuitvoerlegging daarvan, met inbegrip van de onlangs herziene wet van 17 maart 2013, de verwezenlijking van het recht op gelijke erkenning voor de wet en het recht op ondersteunde besluitvorming waarborgen;

Volgens de wet moet bijstand voorrang hebben op vertegenwoordiging.⁸⁰ Toch zijn er **geen officiële statistieken beschikbaar in dit verband**.⁸¹ BDF merkt echter op dat het aantal personen onder bewindvoering voortdurend toeneemt.⁸²

De wet bepaalt dat de rechter voorrang moet geven aan familieleden. Het BDF merkt echter op dat de digitalisering van het dossierbeheer en de verplichte rapportering veel familiale bewindvoerders afschrikken. Professionele bewindvoerders genieten vaak de voorkeur, gewoon omdat dit minder ondersteuning van de griffier vereist.⁸³

De vrederechter oordeelt over de bekwaamheid van het individu en expliciet over de handelingen die in de wet worden opgesomd.⁸⁴ Daarbij *mag* de rechter alle dienstige inlichtingen inwinnen.⁸⁵ Het BDF merkt op dat niet alle nuttige informatie wordt verkregen, aangezien de redenen voor een verzoek tot voogdij slechts kort moeten worden toegelicht, bv.: de **PMH wordt niet gevraagd om zijn/haar specifieke moeilijkheden te beschrijven**.

⁷⁹ Bijvoorbeeld, '**bijstand' door een professionele bewindvoerder moet worden beschouwd als een 'buitengewone' ambtsverrichting en zal dus duurder worden aangerekend**. Dit wordt vermeld in het [Verslag aan de Koning](#) over het Koninklijk Besluit tot vaststelling van de inkomsten die in aanmerking kunnen worden genomen voor de berekening van de bezoldiging van de bewindvoerders, alsook van de kosten die als uitzonderlijk kunnen worden beschouwd en de ambtsbezigheden die als uitzonderlijk kunnen worden beschouwd, bepaalt ook dat de bijstandsfunctie in plaats van een vertegenwoordigingsfunctie een buitengewone handeling van een professionele bewindvoerder is en dus duurder zal worden aangerekend (18/5/24).

⁸⁰ Art. 492/2 van het Burgerlijk Wetboek.

⁸¹ Het Belgische statistiekbureau Statbel heeft geen bevoegdheid in deze materie, [aldus de minister van Economie en Werk](#) (p. 104).

⁸² Steunpunt Voogdij, *Jaarverslag 2022*, blz. 3.

<https://steunpuntbewindvoering.be/sites/default/files/Jaarverslag2022.pdf>.

⁸³ Hoge Raad voor Justitie, *Audit: het toezicht op voogdijen door de vrederechters*, p. 20.

<https://hrj.be/admin/storage/hrj/rapport-audit-bewindvoering.pdf>.

⁸⁴ Art. 492/1 van het Burgerlijk Wetboek.

⁸⁵ Art. 488bis van het Burgerlijk Wetboek.

Door de overbelasting van het gerecht lijkt de vrederechter de neiging te hebben om bijna alle onbekwaamheden uit de wet gewoon over te nemen. Het gevolg is dat de bewindvoering niet echt op de persoon is afgestemd.⁸⁶

In 3 Vlaamse arrondissementen werd een **Steunpunt Bewindvoering** opgericht via vrijwillige samenwerking tussen de betrokken balies. Het NHRPH-CSNPH vroeg de Minister van Justitie om het systeem nationaal uit te breiden, maar kreeg geen antwoord.

Aanbevelingen:

30. Het Belgische bewindvoeringsstelsel moet in overeenstemming gebracht worden met de vereisten van Art 12 UNCRPD. **Ondersteunde besluitvorming moet worden uitgerold.**
31. Er moet rekening gehouden worden met de **problemen die een persoon ondervindt en wat die wel nog allemaal zelf kan** om een beschermingsmaatregel op maat te maken. Rechters moeten richtlijnen hebben die gebaseerd zijn op het UNCRPD en de mensenrechten. Het vredegerecht dient over een **sociale dienst** te beschikken. De rechters moeten tijd hebben om situaties op te volgen.
32. **Zorg voor statistieken:** % onder bewind, % bijstand en % vertegenwoordiging. Dit is nodig om ervoor te zorgen dat er echt voorrang verleend wordt aan bijstand bv.
33. De vrederechters moeten **wettelijk verplicht worden** om familieleden te **op te roepen** om de voorrang van familiale bewindvoering te verzekeren. De procedure van beheer en rapportering moet duidelijk versoepeld worden.
34. Er is **meer sensibilisering** nodig over de mogelijkheid om je voorkeuren kenbaar te maken rond een (latere) bewindvoerder, vertrouwenspersoon etc.
35. **Bewindvoerders moeten een opleiding volgen.** Verder moeten zij verplicht meermaals per jaar met de beschermde persoon samen zitten. Daarnaast moet er een auditcomité zijn en moeten er sancties voorhanden zijn in geval bij evaluatie blijkt dat de bewindvoerder zijn taak slecht uitvoert. Tot slot is het belangrijk om het aantal dossiers van elke professionele bewindvoerder te beperken op die manier dat elke dossier

⁸⁶ Hoge Raad voor Justitie, 'Audit: het toezicht op de bewindvoeringen door de vrederechters', 2019. <https://hrj.be/admin/storage/hrj/rapport-audit-bewindvoering.pdf>.

even grondig opgevolgd kan worden..

36. Er zou in elk arrondissement een Steunpunt Bewindvoering moeten zijn.

(c) Opleiding die zijn voorzien voor alle actoren op federaal, regionaal en gemeenschapsniveau, waaronder ambtenaren, rechters en maatschappelijk werkers, over de verplichtingen van de Staat die partij is onder het Verdrag, in het bijzonder onder artikel 12.

De Federale Overheidsdienst Justitie werkt aan een opleiding voor bewindvoerders.⁸⁷ **Het BDF is niet op de hoogte van de andere actoren.**

Aanbeveling:

37. De vorming van bewindvoerders moet afgestemd worden op het UNCPRD. Deze moeten meer focussen op de mensenrechten van PMH en niet op de 'medische stoornissen'.

⁸⁷ Wet van 8 november 2023 betreffende het statuut van bewindvoerder over een beschermd persoon, https://etaamb.openjustice.be/nl/wet-van-08-november-2023_n2023047028. Vrederechter kan familiale bewindvoerder verplichten een vorming te volgen. Professionele bewindvoerders moeten een vorming volgen o.a. over juridisch relevante aspecten, dagelijks beheer van bewindvoering, medische stoornissen, communicatie met personen onder bewindvoering en deontologische regels.

Toegang tot de rechter (art. 13)

Nieuwsartikel [VRT NWS]: ⁸⁸

Hof veroordeelt Belgische staat voor discriminatie van dove gevangene in Andenne:

*"De dove gevangene had het feit aangeklaagd dat het ontbreken van een **gebarentolk** de verzoeken tot aanpassing van zijn gevangenisstraf negatief hebben beïnvloed omdat de rapporten gebaseerd waren op **foutieve informatie**. Ook een uitgangsvergunning werd geannuleerd vanwege de afwezigheid van een tolk tijdens het gesprek voorafgaand aan dit uitje. Hij genoot van geen enkel gevangenisverlof, hoewel hij er sinds 1 april 2020 voor in aanmerking komt."*

⁸⁸ 'Rechtbank veroordeelt Belgische staat voor discriminatie van duif gevangene in Andenne', **VRT NWS**, 20/10/2022. <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2022/10/20/andenne-gevangenis/#:~:text=www.newspix.be-,Rechtbank%20veroordeelt%20Belgische%20staat%20voor%20discriminatie%20van%20dove%20gevangene%20in,in%20de%20gevangenis%20van%20Andenne.>

12. *Geef informatie over maatregelen die zijn genomen op federaal, regionaal en gemeenschapsniveau om:*

(a) *Regelmatig opleidingen over de rechten van personen met een handicap en het mensenrechtenmodel van handicaps aanbieden aan personeel dat in de justitiële sector werkt, waaronder advocaten, openbare aanklagers, rechters en rechtbankmedewerkers;*

Er zijn geen opleidingen voorzien.

Aanbeveling:

38. Al het personeel in de justitiële sector moet regelmatig opleiding krijgen over de rechten van PMH.

(b) *individuele behoeften te beoordelen en geïndividualiseerde ondersteuning te bieden aan personen met een handicap die gedetineerd zijn, en ervoor te zorgen dat de relevante informatie voor hen toegankelijk is zodat zij kunnen deelnemen aan gerechtelijke procedures;*

De meeste gevangenen zijn oud en niet aangepast aan hedendaagse normen op het gebied van hygiëne, sanitaire voorzieningen en toegankelijkheid.⁸⁹ Er is nog steeds een grote overbevolking⁹⁰ waardoor oude gevangenen worden heropend.⁹¹

Door een ernstig tekort aan personeel is het vaak onmogelijk om aan de individuele behoeften van gedetineerden met een handicap te voldoen.

Daarnaast zijn er ook taalproblemen. In 2019 werd België veroordeeld door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (**EHRM**) omdat een Duitstalige man in een Franstalige gevangenis zat en geen toegang had tot noodzakelijke gezondheidszorg in het Duits.⁹²

⁸⁹ België telt 38 gevangenen. Slechts een klein deel ervan zijn nieuw/goed gerenoveerd. Er staan nog 4 gevangenen gepland voor de komende jaren.

⁹⁰ WAUTERS L., 'Surpopulation en prison : l'application des petites peines fait craindre le pire', Le Soir, 29 augustus 2023. <https://www.lesoir.be/533882/article/2023-08-29/surpopulation-en-prison-application-des-petites-peines-fait-craindre-le-pire#:~:text=Selon%20les%20derniers%20chiffres%20du,carc%C3%A9rale%20de%2011%2C1%20%25>.

In juni 2023 zaten er bijvoorbeeld 11.649 mensen in gevangenen tegenover een capaciteit van 10.653 plaatsen. DECRE H., 'Overbevolking in gevangenen blijft groot probleem: België op plaats vier in Europa', VRT NWS, 27 juni 2023. <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2023/06/27/overbevolking-gevangenen-belgie/#:~:text=11.649%20mensen%20in%20de%20gevangenen%20in%20ons%20land%2C%20tegenover%20een%20capaciteit%20van%2010.653%20plaatsen>.

⁹¹ https://www.standaard.be/cnt/dmf20231123_97472371.

⁹² [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]}).

(c) voorzien in procedurele voorzieningen voor personen met een handicap in gerechtelijke procedures. Vermeld informatie over het aantal beschikbare gebarentaaltolken, de fysieke toegankelijkheid van gerechtsgebouwen en de beschikbaarheid van officiële informatie in toegankelijke formaten, waaronder braille en Easy Read.

Er is een ernstig tekort aan beschikbare gecertificeerde gebarentaaltolken in de justitiële sector door de lage tarieven van de federale overheid.⁹³

BDF is niet op de hoogte van enige procedurele bepalingen die stellen dat de kosten van een tolk gebarentaal ten laste komen van de politie of de rechtbank, buiten strafrechtelijke procedures om ([EU-richtlijn](#)). BDF kon ook geen informatie vinden over de beschikbaarheid van *easy-to-read* rechtsdocumenten (terwijl het staatsrapport wel melding maakt van gratis braillevertalingen).

Aanbevelingen:

39. Procedurele aanpassingen in de justitiële sector moeten uitgebreider, transparanter en efficiënter zijn. Tolken gebarentaal moeten beschikbaar zijn in gevangenissen en in **alle** rechtbanken op kosten van de staat.

40. Alle gerechtshoven en gevangenissen moeten toegankelijk zijn.

⁹³ 'Tolken luiden alarmbel: Gewoon een taal spreken is voor Justitie blijkbaar voldoende', Het Nieuwsblad, 22 december 2022. https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20221222_92903782.

Vrijheid en veiligheid van de persoon (art. 14)

Unia - onderhandelde oplossing voor een dove man in een gesloten psychiatrische instelling:⁹⁴

*"De therapie verloopt zowel **via schrift als via spraakafzien** (liplezen). Maar de man begrijpt moeilijk wat de psycholoog zegt en kan zich op deze manier niet goed uiten.*

*Patiënten kunnen tot een half uur per dag bellen. Maar de instelling voorziet **niet in een gelijkwaardig alternatief** voor personen die door hun handicap gebruik maken van alternatieve communicatievormen."*

⁹⁴ Unia, *Solution de médiation pour un homme sourd dans une institution psychiatrique fermée*, 9 novembre 2016, <https://www.unia.be/nl/rechtspraak-alternatieven/onderhandelde-oplossingen/dove-man-in-gesloten-instelling-heeft-recht-op-tolkondersteuning-tijdens-verblijf>.

13. *Gelieve informatie te verstrekken over de maatregelen die zijn genomen om de wettelijke bepalingen te herzien die vrijheidsberoving op grond van een handicap mogelijk maken, met inbegrip van de wet van 5 mei 2014 en de wet op de geestelijke gezondheid van 1990, en om ervoor te zorgen dat de verlening van gezondheidszorg, met inbegrip van alle geestelijke gezondheidszorg, gebaseerd is op de vrije en geïnformeerde toestemming van de betrokken personen.*

De wet van 5 mei 2014 en de wet van 26 juni 1990⁹⁵ zijn niet herzien.⁹⁶

Het aantal geïnterneerden in gevangenissen zonder passende zorg is de afgelopen 5 jaar verdubbeld.⁹⁷ Dit werd ook veroordeeld door het Comité van Ministers van de Raad van Europa en onlangs bevestigd in een rapport van Unia (2023).

Aanbevelingen:

41. De federale staat en de deelstaten moeten het aanbod van inclusieve mentale zorg en ondersteuning voor geïnterneerden coördineren.
42. Geïnterneerden horen niet thuis in de gevangenis. Ze moeten de juiste medische zorg en ondersteuning krijgen. Correcte en toegankelijke communicatiemiddelen moeten gebruikt worden.
43. Levenslang geïnterneerd zijn moet onmogelijk worden gemaakt.

⁹⁵ Een voorontwerp tot wijziging van de wet van 1990 is goedgekeurd op de ministerraad van 2 juni 2023. <https://news.belgium.be/nl/bescherming-van-personen-met-een-psychiatrische-aandoening>.

⁹⁶ Conferentie van voorzitters van de vrederechters en politierechtbanken en het Koninklijk verbond van de vrede- en politierechters, *Artikelsgewijze opmerkingen en adviezen op het Voorontwerp van wet tot wijziging van de wet van 26 juni 1990 betreffende de bescherming van de persoon van de geesteszieke*, 2023. <https://kvvp.be/assets/media/kvvp/230313-advies-geestesziekte-avis-mm-20230315.pdf>.

⁹⁷ HUYGHEBAERT P., 'Aantal geïnterneerden in de gevangenis verdubbeld in 5 jaar tijd: Onbehandelbare groep houdt plaatsen bezet', VRT, 22 september 2023. <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2023/09/22/geïnterneerden-gevangenis-fpc/>.

14. *Gelieve informatie te verschaffen over het standpunt van de Staat die partij is in de besprekingen over de goedkeuring van het ontwerp van aanvullend protocol bij het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de waardigheid van het menselijk wezen met betrekking tot de toepassing van de biologie en de geneeskunde, getiteld "De bescherming van de rechten van de mens en de waardigheid van personen met een geestelijke stoornis met betrekking tot onvrijwillige plaatsing en onvrijwillige behandeling", gezien het feit dat het ontwerp van aanvullend protocol inbreuk maakt op verschillende bepalingen van het Verdrag.*

België steunt noch de Conventie van Oviedo, noch het ontwerpprotocol.⁹⁸

⁹⁸ Staatsverslag, punt 124.

Vrijwaring van folteringen en van wrede, onmenselijke of ontterende behandeling of bestraffing (art. 15)

Getuigenis op de website van 'NADA' - Netwerk Alternatieven voor Dwang en Isolatie in de Belgische Geestelijke Gezondheidszorg: ⁹⁹

*"Voor ik goed en wel besepte dat ik vastgebonden was, bleek de verpleging alweer uit de kamer verdwenen. Het toilet was op enkele meters van mij verwijderd maar **ik kon er niet naartoe, hoewel ik dringend moest plassen**. Dus begon ik te roepen 'Hey! ik moet naar het toilet! Kan iemand me losmaken?' Ik had geen idee hoe laat het was, maar wel dat het hoogtijd was dat ik kon plassen. De druk in mijn blaas werd steeds pijnlijker. De afkeer van de vernedering die gepaard zou gaan met in bed te plassen was echter sterker dan de fysieke pijn die ik leed. **Ik bleef roepen tot mijn stem schor was. De hele nacht**. Ik begreep de wreedheid niet. Zelfs toen de ochtend aanbrak werd ik niet losgemaakt. **Pas omstreeks 10u kwam een verpleger binnen**. Hij zei 'Lig je hier nog vast?'"*

⁹⁹ **Nadia**, 'Je doet dat niet: mensen vast binden en alleen laten', NADA, 28/02/2021, [https://nadanetwerk.org/2021/02/28/nadia-je-doet-dat-niet-mensen-vastbinden-en-alleen-laten/#:~:text=Dat%20je%20dat%20niet%20doet,\)pati%C3%ABnten%2C%20naasten%20en%20hulpverleners.](https://nadanetwerk.org/2021/02/28/nadia-je-doet-dat-niet-mensen-vastbinden-en-alleen-laten/#:~:text=Dat%20je%20dat%20niet%20doet,)pati%C3%ABnten%2C%20naasten%20en%20hulpverleners.)

15. *Gelieve informatie te verstrekken over maatregelen die zijn genomen om het gebruik van fysieke en chemische dwangmaatregelen, isolatie en andere niet-consensuele praktijken op personen met een verstandelijke of psychosociale handicap af te schaffen, in het bijzonder op personen die nog steeds in psychiatrische ziekenhuizen en andere instellingen verblijven.*

Gezien de overbevolking in de gevangenissen en de psychiatrische instellingen worden dwangmaatregelen en isolatie nog steeds vaak gebruikt.¹⁰⁰

De meest recente opmerkingen van het VN-Comité tegen foltering (2021) benadrukken de ontevredenheid over de voortgang van het toezicht op en het onderzoek naar politiegeweld.¹⁰¹ Verder stelt het Comité dat het **niveau van de gezondheidszorg in gevangenissen nog steeds ontoereikend is**.¹⁰²

¹⁰⁰ AVIQ, *Contention & Isolation: Repères et bonnes pratiques*, 2022.

https://www.aviq.be/sites/default/files/documents_pro/2022-06/Brochure-contention.pdf.

¹⁰¹ VN-Comité tegen foltering, *Concluding Observations on the Fourth Periodic Report of Belgium*, 25 augustus 2021, CAT/C/BEL/CO/4, §7.

¹⁰² *Ibid*, §§19-20.

Vrijwaring van uitbuiting, geweld en misbruik (art. 16)

Paper van Esenca, een vereniging van PMH: ¹⁰³

"Als we 'vrouwen' of 'slachtoffers' zeggen, bedoelen we niet per se 'vrouwen met een handicap' of 'slachtoffers met een handicap'. Ze worden over het hoofd gezien in deze kwesties en het geweld dat ze ondergaan is maar al te vaak onzichtbaar. Deze situatie wordt nog verergerd door het feit dat sommige vrouwen met een handicap worden gelijkgesteld aan 'gek', 'niet te geloven', 'hysterisch' en verschillende andere stereotypen die zijn gecreëerd door de ableistische maatschappij waarin we leven."

¹⁰³ ESENCA, "Prise en charge des violences faites aux femmes en situation de handicap: de multiples difficultés - Analyse Esenca", 2023, p. 14-15, <https://www.esenca.be/wp-content/uploads/2023/07/Analyse-2023-Accessibilite-et-violences.pdf>.

16. Geef informatie over:

(a) *maatregelen die zijn genomen om personen met een handicap, met name vrouwen, kinderen en ouderen met een handicap, te beschermen tegen uitbuiting, geweld en misbruik, met inbegrip van alle vormen van huiselijk en institutioneel geweld;*

Er zijn zorgcentra na seksueel geweld opgericht. De **websites** van deze centra zijn echter **niet toegankelijk** voor PMH (geen *easy-to-read*, geen gebarentaal,¹⁰⁴ etc.). De gebouwen van de zorgcentra zijn **niet volledig toegankelijk**.¹⁰⁵ Dit is zorgwekkend, gezien het hogere risico op misbruik bij vrouwen met een handicap.

Institutioneel en huiselijk geweld worden nog steeds **onvoldoende bestudeerd**. Federale autoriteiten hebben meerdere keren aan BDF en andere organisaties die PMH vertegenwoordigen gevraagd of ze gegevens kunnen verschaffen, in plaats van zich zelf te focussen op het verzamelen van gegevens.

(b) *het opstellen van protocollen voor de vroegtijdige opsporing van geweld, met name in institutionele omgevingen, voor het voorzien in procedurele voorzieningen voor het verzamelen van getuigenissen van slachtoffers, voor de vervolging van diegenen die verantwoordelijk zijn voor geweldsmisdrijven en voor het soort genoegdoening dat personen met een handicap die het slachtoffer zijn van geweld ontvangen.*

Er bestaan regulerende mechanismen, maar **de bestaande klachtenregeling is te weinig bekend** en **de follow-up van klachten is onvoldoende transparant**.

Bijgevolg is er behoefte aan een systeem dat **persoonlijke 'tegenmaatregelen' (zoals uit de instelling gezet worden) vermijdt**.

Aanbevelingen:

44. Er moet een onafhankelijk meldpunt komen met een hotline die zaken opvolgt en registreert. Het moet bevoegd zijn om controle uit te oefenen op instellingen.¹⁰⁶
45. Maak de zorgcentra na seksueel geweld toegankelijk voor alle PMH.

¹⁰⁴ ESENCA, 'Prise en charge des violences faites aux femmes en situation de handicap : de multiples difficultés', 2023, p. 6 : "(...) Shahin Mohammad [consultante inclusion et diversité] a signalé, lors de la conférence organisée par Garance sur l'enjeu de l'accessibilité dans la lutte contre les violences faites aux femmes en situation de handicap, que les Centres de Prévention des Violences Sexuelles (CPVS) **n'étaient pas encore totalement accessibles**. En effet, que faire si une femme sourde vient se présenter le soir? Il est compliqué de trouver un ou une interprète disponible immédiatement. (...)". <https://www.esenca.be/wp-content/uploads/2023/07/Analyse-2023-Accessibilite-et-violences.pdf>.

¹⁰⁵ Ibid.

¹⁰⁶ Zie ook [Advies 2023/03](#) van het Platform van Adviesraden.

46. De toegang tot de hulplijn voor vragen over geweld, misbruik en mishandeling van kinderen (1712) moet worden vergemakkelijkt, onder meer door meer afstandstolkendiensten te voorzien.
47. Er moet een gesubsidieerde training komen voor PMH over het stellen/verdedigen van grenzen en deze moet hen ook aanmoedigen om te spreken. Het bewustzijn over misbruik moet bij iedereen vergroten, maar zeker bij de betrokken personen zelf.
48. Voorzie opleidingen voor personeel in de gezondheidszorg, advocaten, politie en magistraten over de realiteit van PMH. Professionele actoren moeten o.a. communicatievaardigheden aanleren om gevoelige kwesties te bespreken.

Bescherming van de integriteit van de persoon (art. 17)

Getuigenis van een projectleider van een onderzoek:¹⁰⁷

*"Dit zijn dingen die we horen en concrete verzoeken in de individuele aanvragen die we ontvangen: **"Hebben mijn ouders het recht om mij te dwingen om gesteriliseerd te worden?"** en dat soort dingen."*

¹⁰⁷ EL KONNADI S., JACQUET M. et ROLLIN L., 'Violences gynécologiques et obstétricales vécues par les femmes avec une déficience intellectuelle vivant en institution. Etude exploratoire sur la situation en Belgique francophone', Sint-Gillis, 2023, p.22 et 23.
https://assets.ctfassets.net/10gk3lsb1u3/2vcIuHLvLz8ft5GYjhsrt/96a054afc2e4de6e2ceee73c485d1e3d/rapport_VGO-web.pdf .

17. Geef aan welke maatregelen zijn genomen om niet-consensuele behandeling van personen met een handicap te verbieden en te voorkomen, waaronder gedwongen sterilisatie, en om intersekse personen te beschermen tegen het ondergaan van onnodige conversiechirurgie.

Veel voorzieningen eisen, informeel omdat dit bij wet verboden is, dat een toekomstige bewoner **vooraf gesteriliseerd wordt** of dat er **anticonceptie** gebruikt wordt.¹⁰⁸ Hoewel er geen sprake is van fysieke dwang, wordt **de toestemming van de patiënt vaak verkregen zonder dat de patiënt goed geïnformeerd is**. In de zaak [G.M. e.a. t. Moldavië van 22 november 2022](#) oordeelde het EHRM (§133) dat geldig geuite toestemming in gevallen van intellectuele kwetsbaarheid betekent dat er een juridische procedure moet zijn die de persoon ondersteunt bij het uiten van toestemming.

Er zijn **geen cijfers beschikbaar**: deze gevoelige onderwerpen worden vaak **anoniem gemeld** aan verenigingen. Dit wordt bevestigd in een [studie](#) van de Universiteit Gent ¹⁰⁹ en een [studie](#) van het Franstalige deel van België. ¹¹⁰

Aanbeveling:

49. Toestemming voor sterilisatie dan wel inname van voorbehoedsmiddelen moet worden verkregen op een manier waarbij de vrouw goed wordt geïnformeerd (toegankelijkheid van informatie) en goed wordt ondersteund bij het geven van haar toestemming (wettelijk geregelde procedure). Het is aan de vrouw, ongeacht haar handicap, om te beslissen over haar lichaam.

¹⁰⁸ Zie ook de bevindingen van het Comité voor de uitbanning van discriminatie van vrouwen, *Concluding Observations on the Eighth Periodic Report of Belgium*, 31 oktober 2022, CEDAW/C/BEL/CO/8, § 23.

¹⁰⁹ GOETHALS T., VAN HOVE G., VANDER LAENEN F., 'Seksueel georiënteerd geweld bij vrouwen met een beperking in Vlaanderen 2018', Gent, 2018, p. 15.
https://assets.vlaanderen.be/image/upload/v1647528012/Rapportseksueelgeweldvrouwenhandicap_pkavtu.pdf.

¹¹⁰ EL KONNADI S., JACQUET M., ROLLIN L., 'Violences gynécologiques et obstétricales vécues par les femmes avec une déficience intellectuelle vivant en institution. Etude exploratoire sur la situation en Belgique francophone', Sint-Gillis, 2023, p. 20 e.v.
https://assets.ctfassets.net/10gk3ls1b1u3/2vc1uHLvflZ8ft5GYjhsrt/96a054afc2e4de6e2ceee73c485d1e3d/rapport_VGO-web.pdf.

Zelfstandig wonen en opgenomen worden in de gemeenschap (art. 19)

Campagne van Inclusion vzw:¹¹¹



¹¹¹ Inclusion vzw, Campagne d'affichage - "Ma vie, quels choix?", 2022.
<https://www.facebook.com/media/set/?set=a.1793294094338808&type=3>.

18. Geef informatie over:

(a) *Stappen die zijn ondernomen om actieplannen voor personen met een handicap op federaal, regionaal en gemeenschapsniveau uit te voeren om ervoor te zorgen dat personen met een handicap het recht hebben om onafhankelijk te leven en in de gemeenschap te worden opgenomen, en om plannen uit te voeren om wachtlijsten voor toegang tot persoonlijke assistentiebudgetten en andere diensten en ondersteuning weg te werken;*

(c) *Maatregelen die zijn genomen om alle personen met een handicap in staat te stellen gebruik te maken van hun recht om vrij hun verblijfplaats te kiezen op voet van gelijkheid met anderen, en toegang te hebben tot een volledig aanbod van diensten thuis en andere gemeenschapsdiensten voor het dagelijks leven, met inbegrip van persoonlijke assistentie;*

In een aantal collectieve woonvoorzieningen hebben personen weinig inspraak in hun dagindeling, vrijetijdsbesteding, enz. Bovendien is er een ernstig tekort aan plaatsen in die collectieve woonvoorzieningen, waardoor zorgbehoevende personen terechtkomen in woonzorgcentra. De collectieve woonvoorzieningen worden het meest gefinancierd van overheidswege in Brussel¹¹² en Wallonië.¹¹³

Er is een gebrek aan alternatieven voor voorzieningen. Hoewel er alternatieven moeten komen, pleit BDF niet voor de sluiting van voorzieningen, maar wel voor hun transformatie in overeenstemming met UNCRPD.¹¹⁴

Bestaande ondersteunende diensten omvatten: persoonlijke assistentie, thuishulp, thuisverpleging, statuut van bekwame helpers die vrijwilligers (zoals thuishulp of assistenten) zal toelaten bepaalde verpleegkundige handelingen uit te voeren.

Op zichzelf zijn deze onvoldoende om iemand volledige vrijheid van woonkeuze te geven. ¹¹⁵

¹¹² **107 miljoen € voor voorzieningen; 66% begroting Phare <-> 8 miljoen € voor 'services d'accompagnement'; 5% begroting Phare.** Zie: <https://www.inclusion-asbl.be/wp-content/uploads/2023/12/FINAL-Recommandations-jeudi-hemicycle-07-12.pdf>. Min of meer dezelfde cijfers zijn te vinden in het laatst beschikbare jaarverslag van Phare voor 2019. <https://phare.irisnet.be/app/download/8050018362/RA+PHARE+2019+-+D%C3%A9finitif.pdf?t=1655304520>, p. 14.

¹¹³ Het jaarverslag 2022 van AVIQ vermeldt een budget voor bijna alle diensten, behalve onder "Les établissements d'hébergement pour personnes handicapées." https://www.aviq.be/sites/default/files/documents_pro/2023-11/Rapport_activites_AVIQ_2022.pdf, p. 25.

¹¹⁴ BDF, 'Standpunt van BDF en NHRPH-CSNPH: Personen met een handicap moeten kunnen kiezen of ze in een gedeelde of individuele woonomgeving willen wonen', 2024. <https://bdf.belgium.be/nl/nieuws/01-07-2024-standpunt-van-het-bdf-en-de-nhrph-personen-met-een-handicap-moeten-kunnen-kiezen-om-in-gemeenschappelijke-of-individuele-leefomg.html>.

¹¹⁵ Association Paritaire pour l'Emploi et la Formation (**APEF**) vzw, "Le secteur d'aide au domicile, "Un acteur incontournable de prévention de la santé et de préservation du lien social et du bien-être de la population - Une vision paritaire de l'avenir du secteur", 2023, p. 16 : "(...) **De laatste twee decennia is het dienstenaanbod slechts matig veranderd en in een trager tempo dan de vergrijzing van de bevolking.** [...]"

De maatregelen betreffende inclusieve huisvesting en persoonlijke financiering verschillen per regio.

Persoonlijk assistentiebudget

In Vlaanderen zijn er persoonsvolgende budgetten voor volwassenen waarbij de persoon met een handicap zijn eigen functiebeschrijving kan opstellen voor de assistent. De **wachtlIJst** bedraagt meer dan 17.000 mensen.¹¹⁶ Bovendien zijn de oorspronkelijk toegekende bedragen verlaagd. Deze besparingen zijn meermaals veroordeeld door Belgische rechtbanken¹¹⁷ en ook door de Raad van State op 8 januari 2024.¹¹⁸

In Wallonië is er een persoonlijk assistentiebudget beschikbaar voor zwaar zorgbehoevende volwassenen.¹¹⁹ Slechts 525 mensen maken hier gebruik van. PMH zijn niet de directe werkgever van hun assistenten, dat zijn de dienstverleners (via AVIQ). Dit kan de keuze beperken. Bovendien kan zo'n assistent niet voor alles worden ingezet: bijvoorbeeld niet voor medische onderzoeken, hulp in het onderwijs of bij de zoektocht naar werk, etc.¹²⁰

Bij een gelijkblijvend beleid zal (...) het totale zorgaanbod tegen 2030 ontoereikend blijven om in de veranderende behoeften te voorzien. <https://www.apefasbl.org/les-fonds-fin-de-carriere/aides-familiales-et-aides-seniors/avenir-du-secteur-safas-2023> .

¹¹⁶ Vlaams Instituut voor de Rechten van de Mens, *Advies persoonsvolgend budget*, 22 december 2023. <https://www.vlaamsmensenrechteninstituut.be/advies-persoonsvolgend-budget/#:~:text=The%20waiting%20lists%20for%20the%20person%20following%20budget%20must%20be%20eliminated%20by%20making%20sufficient%20budget%20available%20to%20make%20the%20budget%3A%2017.172%20personen%20staan%20op%20de%20wachtlIJst%20voor%20een%20persoonsvolgend%20budget%20en%20zijn%20afhankelijk%20van%20de%20middel%20die%20Vlaanderen%20ter%20beschikking%20stelt>.

¹¹⁷ Op 3.12.21 oordeelde de Arbeidsrechtbank van Gent bijvoorbeeld al dat een gefaseerde daling van 37% niet gerechtvaardigd is. Verschillende gelijkaardige uitspraken volgden (bv. Arbeidsrechtbank Antwerpen op 18.9.23).

¹¹⁸ <http://www.raadvst-consetat.be/Arresten/258000/300/258354.pdf#xml=http://www.raadvst-consetat.be/apps/dtsearch/getpdf.asp?DocId=45749&Index=c%3a%5csoftware%5cdtsearch%5cindex%5ccarrets%5fnl%5c&HitCount=129&hits=299+2d7+300+351+35e+429+45c+71a+72e+78d+83c+8a0+9db+9ef+b7d+b92+ba2+bd+bf1+c04+c59+c90+d0b+d8b+dba+dd1+ddd+e13+1016+102a+10b2+10ec+1165+1199+11e7+11fb+1317+1398+141a+1776+1796+179b+17ae+17cd+17f3+1803+181d+1844+1854+189d+18f8+1919+195d+1a3d+1a51+1a7a+1a93+1aab+1abd+1b04+1b98+1d3c+1de7+1ef3+2024+204c+2056+2066+207a+20b9+20e3+2136+2167+2190+2272+2285+2478+2498+249d+24b0+2509+2533+2551+257a+260f+2617+2680+26ac+2726+27b6+2942+2949+2af6+2b49+2b59+2b5e+2be1+2c1d+2c28+2c61+2c90+2c9f+2cab+2f1c+2f45+2fd8+2fe8+300b+3025+302e+308e+30d5+3108+317d+3188+31a3+31ae+31ea+3284+32a4+32a9+32bc+32db+32f5+32f8+333e+34b0+34dd+376b+&02273520241310>

¹¹⁹ They must have IT category 4 or 5 (15-18 points). [https://www.aviq.be/fr/vie-quotidienne/aides-la-vie-quotidienne/budget-dassistance-personnelle-bap#:~:text=allocation%20d%E2%80%99int%C3%A9gration%20pour%20personne%20handicap%C3%A9e%20de%20cat%C3%A9gorie%204%20\(15%20ou%2016%20points\)%20ou%205%20\(17%20ou%2018%20points\)%20C%20ou%20prouver%20qu%E2%80%99elle%20r%C3%A9pond%20aux%20crit%C3%A9res%20m%C3%A9dicaux%20pour%20en%20b%C3%A9n%C3%A9ficier](https://www.aviq.be/fr/vie-quotidienne/aides-la-vie-quotidienne/budget-dassistance-personnelle-bap#:~:text=allocation%20d%E2%80%99int%C3%A9gration%20pour%20personne%20handicap%C3%A9e%20de%20cat%C3%A9gorie%204%20(15%20ou%2016%20points)%20ou%205%20(17%20ou%2018%20points)%20C%20ou%20prouver%20qu%E2%80%99elle%20r%C3%A9pond%20aux%20crit%C3%A9res%20m%C3%A9dicaux%20pour%20en%20b%C3%A9n%C3%A9ficier).

¹²⁰ <https://www.aviq.be/fr/vie-quotidienne/aides-la-vie-quotidienne/budget-dassistance-personnelle-bap#:~:text=Est%20ce%20que,lors%20des%20%C3%A9tudes%20%E2%80%A6> ; ESENCA, "Élections 2024 : demain, quelles politiques d'assistance personnelle?", 2024, p. 10-11 : "(...) Déjà en 2014, différents constats étaient pointés lors de l'évaluation du BAP (...) :

- **Met betrekking tot de gesteunde gebieden wijzen de begunstigen op het gebrek aan flexibiliteit in het gebruik van de begroting, het gebrek aan gelijkvormigheid in de verschillende categorieën van de BAP (bijvoorbeeld tussen de actes dits de la vie journalière**

In Brussel loopt er sinds 2014 een proefproject met een assistentiebudget.¹²¹ Op 15/2/2024 maakten er 48 mensen gebruik van en stonden er 175 mensen op de wachtlijst. De domeinen zijn uitgebreider dan in Wallonië, maar het bedrag is veel te klein om gepaste ondersteuning te bieden. **Op dit moment is het zeker geen alternatief voor het verlaten van een voorziening.**

Aanpassing woning

Aanpassingen en installatie van hulpmiddelen worden terugbetaald via referentiebedragen en dus **niet de werkelijke kosten** van deze werken.¹²² **De individuele bijdrage kan dus nog steeds duur zijn.** Als men een handicap krijgt na de leeftijd van 65 jaar en/of het bestaan ervan niet kan bewijzen voor die leeftijd, worden de aanpassingen in mindere mate of helemaal niet terugbetaald.¹²³ Zie in dit verband ook over de discriminerende toegang tot hulpmiddelen onder art. 26 UNCRPD.

Alternatieve woonvormen

Er bestaan een aantal kleinschalige wooninitiatieven.¹²⁴ **De regelgevende en administratieve beperkingen zijn echter te complex** om inclusieve ad-hocinitiatieven op te zetten.¹²⁵

(b) Stappen die zijn ondernomen om een effectieve deinstitutionaliseringstrategie, met een duidelijk tijdschema, uit te voeren voor alle personen die in instellingen wonen. Vermeld het aantal gehandicapten dat tot nu toe uit instellingen is verwijderd en geef details over hun huidige situatie;

Het BDF is niet op de hoogte van actieplannen opgesteld door de deelstaten om collectieve woonvormen in overeenstemming te brengen met de UNCRPD.

en l'accompagnement personnel), en het gebrek aan steun voor sociale activiteiten en vrijetijdsbesteding.

- **Le BAP n'a de sens que à partir du moment où le bénéficiaire peut trouver des prestataires répondant à ses besoins;** les problèmes les plus souvent évoqués sont le manque de disponibilité et de flexibilité notamment pour les heures dites inconfortables, la rigidité dans les actes à poser, la coordination entre les différents prestataires.(...)"

<https://www.esenca.be/wp-content/uploads/2024/02/Analyse-2024-assistance-personnelle.pdf> .

¹²¹ <https://www.iriscare.brussels/nl/professionals/info-voor-de-professionals/subsidies/persoonlijke-assistentiebudget/#:~:text=Wat%20is%20het%3F,te%20organiseren%20en%20te%20betalen.>

¹²² **VAPH:** <https://www.hulpmiddeleninfo.be/refertelijst/RefLijst.jsp?DATUM=2024-03-21&DG=&VIEW=1&LEVEL=2&DOMEIN=Wonen&PROBACT=Verplaatsingen%20in,%20om%20en%20rond%20de%20woning>. **AVIQ:** [https://etaamb.openjustice.be/fr/arrete-du-gouvernement-wallon-du-13-mars-2014_n2014027122.html#:~:text=3.%20AMENAGEMENTS%20ET%20ADAPTATIONS%20DE%20MISAISONS%20ET%20AUTRES%20LIEUX%20\(ISO%2018\).](https://etaamb.openjustice.be/fr/arrete-du-gouvernement-wallon-du-13-mars-2014_n2014027122.html#:~:text=3.%20AMENAGEMENTS%20ET%20ADAPTATIONS%20DE%20MISAISONS%20ET%20AUTRES%20LIEUX%20(ISO%2018).)

¹²³ **Vlaanderen:** Premie van 50% van de facturen; afhankelijk van inkomen. Zie: <https://www.vlaanderen.be/vlaamse-aanpassingspremie-om-de-woning-aan-te-passen-aan-een-oudere-bewoner/voor-wie-is-de-vlaamse-aanpassingspremie>. **Hetzelfde geldt voor de andere regio's.**

¹²⁴ **Villa Vip** met woonzorgpaar; **De Ark** - begeleid wonen en mogelijke baan; **Les Pilotis** - begeleid wonen, etc.

¹²⁵ Dit kwam voort uit een project over [experimentele woonvormen buiten de wooncontext](#).

Er zijn eerste verkennende stappen (reflectie, inspiratie, stand van zaken, enz.) gebeurd in Vlaanderen¹²⁶ en Wallonië,¹²⁷ maar dit heeft **niet geleid tot concrete actieplannen met deadlines en budgetramingen.**

(d) Het gebruik van Europese structuur- en investeringsfondsen en nationale fondsen voor persoonlijke hulp en zelfstandig wonen. Vermeld exacte gegevens, in absolute en relatieve cijfers, over de verstrekte middelen.

België is een van de EU-lidstaten die het minst gebruik hebben gemaakt van subsidies van het Europees Sociaal Fonds voor projecten die verband houden met de-institutionalisering.¹²⁸ ([FRA, 2017, p. 24](#)).

Aanbevelingen:

50. De regionale plannen moeten duidelijk de **doelstelling vermelden om levenskeuzes te garanderen**. Een individu moet vrij zijn om te beslissen waar en hoe te leven. Stel actieplannen op met deadlines, budgetramingen, **opvolgingsindicatoren en statistieken**. De handicapsector moet op een zinvolle manier geraadpleegd worden, daarbij mogen de PMH die reeds in een instelling verblijven niet uit het oog verloren worden.
51. Er moet transparanter gebruik worden gemaakt van EU-fondsen voor de uitbouw van autonome en kleinschalige woonvormen.
52. Gezinnen en individuen moeten beschikken over een gevarieerd aanbod aan ondersteuning, ook op het gebied van geestelijke gezondheid en voor personen met ernstige zorgbehoeften. Hiervoor moeten nieuwe beroepen op het gebied van hulp en ondersteuning worden verkend en ingekaderd. Uitbreiding van het werkingskader: niet enkel thuis, maar ook daarbuiten zelfstandigheid waarborgen. Dit vereist voldoende financiering en overleg over de behoeften.
53. Bestaande voorzieningen moeten woonruimtes en dagschema's individualiseren. De levenskeuzes van de mensen die er wonen moeten voorrang krijgen op al het andere. **Er is behoefte aan onafhankelijk toezicht en een hotline.**

¹²⁶ Met de Academische Werkplaats De-Institutionalisering:

<https://stadsacademie.be/onderzoek/academische-werkplaats-de-institutionalisering/>

¹²⁷ Met de strategie voor geïntegreerde levenstrajecten: <https://www.avig.be/fr/sensibilisation-et-promotion/promotion-de-la-sante/parcours-de-vie-integres-des-personnes-en-perte-dautonomie>.

¹²⁸ FRA, *Van instellingen naar gemeenschapsleven - Deel II: financiering en budgettering*, 2017, p.24.

54. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest moet het assistentiebudget wettelijk verankerd worden. In Wallonië en in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest moet het persoonlijk assistentiebudget worden uitgebreid zodat de noden van PMH op alle vlakken worden gedekt. In alle gewesten moet voldoende budget voorzien worden.

Persoonlijke mobiliteit (art. 20)

Brailleliga vzw, '*Mobiliteitsweek videospot*', 2023:



https://www.youtube.com/watch?v=7B_MlgG5cVM

19. Geef informatie over maatregelen die zijn genomen om:

(a) *De persoonlijke mobiliteit van alle personen met een handicap op alle gebieden van het leven te vergemakkelijken, onder meer door individuele ondersteuning en aanpassing van de omgeving;*

Mobiliteitsbeleid

Klimaatmaatregelen en stadsplannen houden onvoldoende rekening met PMH. Zo worden voetgangers- en lage-emissiezones (**LEZ**) in grote steden in België ingevoerd, maar zijn de voorwaarden om uitzondering te bekomen soms te exclusief en hebben tot gevolg dat personen met een handicap geen toegang meer hebben tot de stad. De regels verschillen bovendien per stad.

Scancars beboeten vaak onterecht PMH omdat ze de Europese parkeerkaart achter de voorruit niet kunnen scannen. De geplande oplossing koppelt het recht op gratis parkeren aan het geregistreerde kenteken en niet aan de PMH. Het gebruik van de app zal de mobiliteit van PMH *de facto* bemoeilijken.¹²⁹

Voorbehouden parkeerplaatsen voor PMH zijn te schaars en niet altijd gratis. De regels verschillen van stad tot stad. Sancties voor het gebruik van deze plaatsen door personen zonder handicap worden zelden toegepast.

Obstakels op de openbare weg

Hoewel de Wegcode verbiedt om PMH in gevaar te brengen¹³⁰ en het verkeer te hinderen,¹³¹ is handhaving van deze regels door gemeenten te nalatig. Het aanpassen van de regels aan de nieuwe realiteit gaat ook te langzaam. Er zijn geen afspraken over laadkabels van elektrische wagens op trottoirs, ook al vormen deze vaak een belemmering voor PMH.

Gelijke rechten als andere passagiers

Scootmobielen zijn niet toegestaan op De Lijn¹³² en TEC.¹³³ Andere mobiliteitshulpmiddelen moeten voldoen aan bepaalde afmetingen. Daarnaast worden scootmobielen vaak verward met elektrische rolstoelen, waardoor deze laatste ook vaak onterecht geweigerd worden.

Assistentiehonden worden nog steeds vaak geweigerd, hoewel weigering in alle regio's wettelijk strafbaar is.¹³⁴

¹²⁹ Zie NHRPH-CSNPH [Advies 2024/03](#).

¹³⁰ [Art. 7\(1\), paragraaf 2 Wegcode](#).

¹³¹ [Art. 7 \(3\) Wegcode](#).

¹³² *De Lijn* is het openbaar streekvervoer in Vlaanderen. Over de toegang tot de voertuigen van *De Lijn* met scooters, zie: <https://help.delijn.be/hc/nl/articles/360039271892-Welke-hulpmiddelen-voor-mindermobiele-personen-zijn-toegelaten-op-onze-voertuigen>.

¹³³ *De TEC* is het openbaar streekvervoer in Wallonië. Over de toegang tot de voertuigen van *De Lijn* met scooters, zie: <https://cawab.be/Le-CAWaB-s-oppose-a-l-interdiction-arbitraire-des-scooters-electriques-dans-les>.

¹³⁴ Belgische Federatie van Hulphonden, 'Recht op toegang', <https://www.badf.be/recht-op-toegang/uitleg-bij-wetteksten/>.

Aanbeveling:

55. Het transversale aspect van toegankelijkheids- en mobiliteitskwesties vereist een coherente aanpak door alle regio's op verschillende gebieden.

Het is cruciaal dat de verschillende IMC's op dit gebied samenwerken.

(b) ervoor te zorgen dat personen met een handicap en hun familieleden toegang hebben tot de persoonlijke mobiliteitshulpmiddelen, hulpmiddelen en andere ondersteunende technologieën die zij nodig hebben.

Vrijheid van meningsuiting en van informatie (art. 21)

Getuigenis in een studie van de Koning Boudewijnstichting:¹³⁵

Renée, 72 jaar oud, met visuele handicap:

*"Laatst ging mijn verwarmingsketel stuk. Ik heb 6 verwarmingsmonteurs gebeld. Ze zeiden allemaal dat ik een e-mail moest sturen met mijn reparatieverzoek. Toen ik zei dat ik slechtziend was en geen computer kon gebruiken, antwoordden ze: **"ah, we kunnen niets anders doen, mevrouw"**. "*

¹³⁵ Koning Boudewijnstichting, *Barometer digitale inclusie 2020*, p. 46, <https://media.kbs-frb.be/fr/media/8995/Barom%C3%A8tre%20Inclusion%20Num%C3%A9rique%202020> .

20. Geef informatie over:

(a) Het feit of de autoriteiten op federaal, gewestelijk en gemeenschapsniveau officiële informatie in alle toegankelijke formaten ter beschikking stellen;

Ondanks de EU-richtlijn inzake webtoegankelijkheid zijn veel websites en apps niet toegankelijk. Er is sprake van een digitale kloof.¹³⁶ Organisaties die PMH vertegenwoordigen worden vaak gezien als eerste hulplijn wat betreft de (niet) toegankelijkheid van digitale overheidsdiensten.¹³⁷

Er is *easy-to-read* aanbod of aanbod in gebarentaal.

Veel loketten van openbare dienstverleners sluiten, verminderen hun werkingsuren en/of verschuiven hun diensten naar de privésector. Consumenten hebben minder toegang tot informatie.¹³⁸ Dit terwijl alle studies over non-take-up van rechten en verhoogde armoede aantonen dat toenemende digitalisering één van de kernoorzaken is.¹³⁹

Het is ook cruciaal dat informatie en communicatie in noodsituaties (bv. persconferenties, 112-nummer/mobiele app¹⁴⁰) toegankelijk is voor iedereen. Er moeten bijvoorbeeld gebruiksklare sms-berichten worden ontwikkeld die in noodgevallen kunnen worden verstuurd.

(b) opleidingsprogramma's voor gebarentaaltolken en maatregelen om ervoor te zorgen dat personen met een handicap toegang hebben tot openbare informatie en de massamedia in alle toegankelijke en bruikbare formaten, met inbegrip van braille, "Easy Read" en gewone taal, en door middel van dovenblindentolken, gebarentaal, audiobeschrijving en ondertiteling.

Er zijn niet veel stappen ondernomen om de toegankelijkheid van publieke informatie en massamedia te verbeteren. Dit zou op zijn minst verplicht moeten

¹³⁶ BELGISCHE VERENIGING VOOR ONDERZOEK EN EXPERTISE VOOR DE CONSUMENTENORGANISATIES (BV-OECO), 'Réduire la fracture numérique pour l'ensemble des consommateurs dans la société', Étude 2022. <https://economie.fgov.be/nl/publicaties/de-digitale-kloof-overbruggen>.

¹³⁷ ESENCA, "Numérique par défaut : Bruxelles sous le feu des Projecteurs," 2023, p. 10.

<https://www.esenca.be/wp-content/uploads/2023/07/Analyse-2023-Ordonnance-Bruxelloise.pdf>.

¹³⁸ Bijv. NMBS: 59 van de 91 stations hebben de openingsuren van de loketten verminderd RENETTE E., 'Horaires des guichets réduits à partir du 1er mars :63 erifies votre gare', Le Soir, 01/03/2024. <https://www.lesoir.be/571769/article/2024-03-01/horaires-des-guichets-reduits-partir-du-1er-mars-verifiez-votre-gare-infographie>.

¹³⁹ Zie Verklaringen over de digitale kloof in de Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers op 30 november 2023. <https://www.dekamer.be/FLWB/PDF/55/3727/55K3727001.pdf>.

ESENCA, "Numérique par défaut : Bruxelles sous le feu des Projecteurs", 2023.

<https://www.esenca.be/wp-content/uploads/2023/07/Analyse-2023-Ordonnance-Bruxelloise.pdf>.

Carte blanche : Le projet "Bruxelles numérique" du gouvernement Vervoort mettra en difficulté un Bruxellois sur deux", La Libre, 14/11/2022. <https://www.lalibre.be/debats/opinions/2022/11/14/le-projet-bruxelles-numerique-du-gouvernement-vervoort-mettra-en-difficulte-un-bruxellois-sur-deux-OT4IE4WCWZG2NCA3DIMLO55TGA/>.

¹⁴⁰ De **112-app is nog steeds niet toegankelijk in gebarentaal** en de tolkdiensten op afstand van de hulplijnen hebben beperkte openingstijden en lange wachttijden.

worden voor gezondheidsinformatie en particuliere openbare nutsbedrijven. Er bestaan normen voor media,¹⁴¹ maar deze zijn niet ambitieus genoeg en worden slecht opgevolgd.

Met de huidige hervormingen is er in Vlaanderen één masteropleiding voor tolken Vlaamse Gebarentaal die kwalitatief hoogstaande vertolking kan garanderen.¹⁴² De status ervan wordt nog niet voldoende gevaloriseerd door de overheid.¹⁴³ **Dit leidt nu al tot een ernstig tekort aan tolken.**¹⁴⁴

Aanbevelingen:

56. Verplicht iedereen die **diensten levert van openbaar nut** om toegankelijke informatie aan te bieden (inclusief *easy-to-read* en gebarentaal op verzoek, maar niet ten laste van de persoon met een handicap). Daarnaast moet er ook een verplichting komen dat er een menselijk contactpunt blijft zodat niet alle communicatie online verloopt..

57. De **privésector** moet verplicht worden om **informatie op een toegankelijke** manier te verstrekken. **Voorzie sancties** als dit niet het geval is.
Het recht van PMH op inclusie in de gemeenschap is net zo belangrijk als andere fundamentele rechten die iedereen aangaan, zoals het recht op privacy en gegevensbescherming. Als deze laatste rechten als basis kunnen dienen voor regelgeving voor de privésector, dan zou toegankelijkheid dat ook moeten kunnen.

58. De overheid moet investeren in **het loon en het arbeidsstatuut van professionele gebarentaaltolken** en moet het aanbod van afstandstolkdiensten uitbreiden tot 24 uur per dag/7 dagen per week.

¹⁴¹ Vlaanderen, Art. 151 Mediadecreet van 27 maart 2009, https://www.vlaamseregulatormedia.be/sites/default/files/mediadecreet_27_maart_2009_18b.pdf.

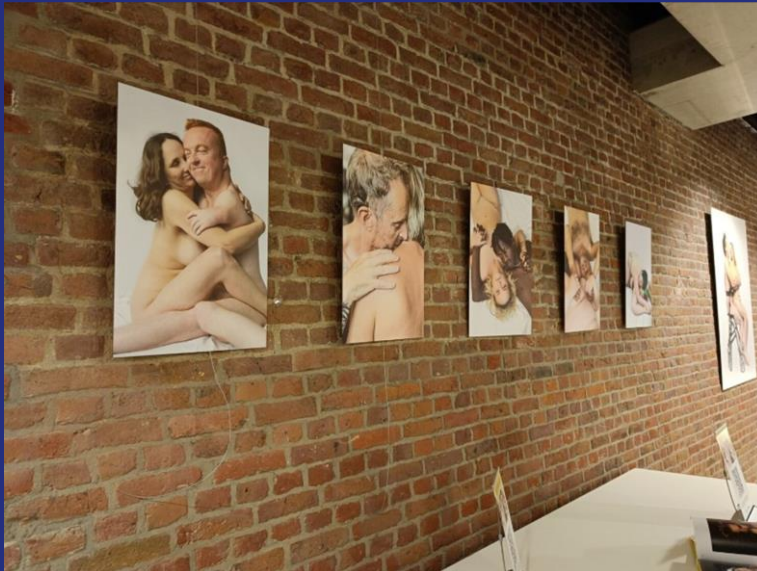
¹⁴² <https://www.doof.vlaanderen/nieuws/reactie-van-doof-vlaanderen-op-onrust-over-stopzetting-opleidingen-mechelen-en-gent>

¹⁴³ https://www.standaard.be/cnt/dmf20240211_93338603

¹⁴⁴ https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20240211_92348810

Respect voor huis en gezin (art. 23)

Dito vzw, fototentoonstelling '*Liefdevolle lijven*', Hasselt, 15/10/2023:



<https://www.ditovzw.be/nieuwsbericht/liefdevolle-lijven-te-bezichtigen-in-hasselt/>

Campagne van het Vlaams Instituut voor de Eerstelijn- VIVEL:
#Dahadikeffenodig. Draag mee zorg voor onze mantelzorgers, 2024:



<https://www.youtube.com/watch?v=8Tdkz8kMVSc>

21. Geef informatie over concrete maatregelen om:

(a) Steun te bieden aan ouders van kinderen met een handicap, met name moeders, die vaak hun baan opzeggen om voor hun kinderen te zorgen;

Het is belangrijk om rekening te houden met **moeders** van kinderen met een handicap. In 67% van de gevallen is het de moeder die haar beroepsleven *on hold* zet om voor haar kind te zorgen.¹⁴⁵ 27% van de werkloze vrouwen die willen werken, zegt dat ze dat **niet kunnen door familiale redenen**.¹⁴⁶

Het huidige verlofregeling is ontoereikend. Zorgnood is niet tijdsgebonden in tegenstelling tot verlofregelingen.¹⁴⁷ Bovendien is het financieel niet houdbaar.

Veel verzorgers zijn wegens een gebrek aan passende alternatieven verplicht om verschillende rollen op zich te nemen (verzorger, familielid, expert...¹⁴⁸).¹⁴⁹

Zonder passende erkenning krijgen ze ondermaatse ondersteuning.

Er bestaat een beperkt aanbod van respijtzorg¹⁵⁰ en tijdelijke opvangcentra, maar deze zijn geografisch slecht verspreid en niet altijd aangepast aan diverse doelgroepen.¹⁵¹ Psychosociale begeleiding van gezinnen is beperkt tot enkele uren. Veel personen met (zware) zorgnood vinden geen plaats in de opvangcentra.

De COVID-crisis heeft de noden echt in de kijker geplaatst.¹⁵²

Thuishulp is ook een bron van werkgelegenheid, wat goed is voor de samenleving.¹⁵³

¹⁴⁵ Dit blijkt uit [de cijfers van het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen](#) (2008-2017), p. 21.

¹⁴⁶ Hoge Raad voor Werkgelegenheid, 'Arbeidsmarktparticipatie van vrouwen', 2023, p. 58. https://hrw.belgie.be/sites/default/files/content/download/files/hrw_arbeidsmarktparticipatie_van_vrouwen_20230123.pdf.

¹⁴⁷ Er zijn 51 maanden 'tijdskrediet' voor iemand die zorgt voor een kind met een handicap. <https://www.rva.be/burgers/loopbaanonderbreking-tijdskrediet-en-thematische-verloven/tijdskrediet-privesector/tijdskrediet-met-motief>

Er is mantelzorgverlof voor personen die zorgen voor mensen met ernstige zorgbehoeften. Dit is beperkt tot 3 maanden (6 over de hele professionele loopbaan).

<https://www.rva.be/burgers/loopbaanonderbreking-tijdskrediet-en-thematische-verloven/thematische-verloven-alle-sectoren/verlof-voor-mantelzorg>.

¹⁴⁸ <https://www.mantelzorgers.be/nl/voor-professionals-die-samenwerken-met-mantelzorgers#:~:text=samenwerking%20met%20mantelzorgers.-,De%20rol%20van%20de%20mantelzorg,-Een%20mantelzorg%20kan> .

¹⁴⁹ Wachtlijsten voor ondersteuningsbudgetten; onvoldoende financiële steun voor de PMH zelf.

¹⁵⁰ Een tijdelijke overname van zorgtaken door een professionele zorgverlener of vrijwilliger.

¹⁵¹ Koning Boudewijnstichting, 'Respijtoplossingen voor ouders van kinderen met een beperking in Vlaanderen en Brussel: overzicht van de noden en het huidige aanbod', 2021, p. 11-12. <https://kbs-frb.be/nl/respijtoplossingen-voor-ouders-van-kinderen-met-een-beperking-vlaanderen-en-brussel>.

¹⁵² ESENCA, 'Crise du Covid-19 : le drame des aidants proches', 2020. <https://www.esenca.be/wp-content/uploads/2020/09/Analyse-ASPH-2020-Crise-du-Covid-19-drame-des-aidants-proches.pdf>.

UNIA, Corona-crisis heeft dramatische gevolgen voor personen met een handicap, 8/7/2020. <https://www.unia.be/nl/artikels/coronacrisis-heeft-dramatische-impact-gehad-op-personen-met-handicap>.

¹⁵³ Hoge Raad voor Werkgelegenheid, 'Arbeidsmarktparticipatie van vrouwen', 2023, p. 16-17. https://hrw.belgie.be/sites/default/files/content/download/files/hrw_arbeidsmarktparticipatie_van_vrouwen_20230123.pdf.

Aanbevelingen:

59. Zorg voor veel meer **financiële steun en begeleiding** van zorgdragende gezinnen en mantelzorgers. Ze moeten ook voldoende op de hoogte zijn van de beschikbare steun.
60. **Het mantelzorgverlof uitbreiden** - niet alleen voor zwaar zorgbehoevende personen. Dit is duidelijk nodig, gezien de imperfecte assistentiebudgetten.
61. Voorzie meer en betaalbare **respijt-, ondersteunings- en thuiszorgdiensten**. De status van 'mantelzorger' moet gepaard gaan met meer (financiële) rechten.
62. Het **concept van redelijke aanpassing door associatie**¹⁵⁴ moet beter juridisch worden omkaderd en verankerd worden in de Belgische antidiscriminatiewetgeving.
63. De wet inzake de erkenning van mantelzorgers van 17/05/2019 moet worden herzien. De evaluatie was gepland voor 2021, maar is er nooit gekomen.¹⁵⁵

(b) te waarborgen dat personen met een handicap hun rechten kunnen uitoefenen en hun verantwoordelijkheden kunnen nakomen met betrekking tot ouderschap en adoptie van kinderen of soortgelijke instellingen op voet van gelijkheid met anderen;

Een persoon kan als handelingsonbekwaam aanzien worden om het ouderlijk gezag uit te oefenen.¹⁵⁶ Bovendien is anticonceptie of sterilisatie een verblijfsvoorwaarde in verschillende voorzieningen.¹⁵⁷

Er zijn informatiesessies beschikbaar. In Vlaanderen is er Fara (gesubsidieerde VZW) waar personen met een handicap of hun omgeving terecht kunnen om ouderschap te bespreken en eventueel een *real care baby* te ontlenden.¹⁵⁸

¹⁵⁴ UNIA, advies nr. 351, 31/1/24.

https://www.unia.be/files/Advies_n%C2%B0351_redelijke_aanpassingen_door_associatie.pdf.

¹⁵⁵ Art. 5 [Wet van 17 mei 2019](#).

¹⁵⁶ Art. 492/1, 9° van het Burgerlijk Wetboek.

¹⁵⁷ Femmes & Santé VZW, Handicap & Santé VZW, Handicaps & Sexualités centre de ressources, 'Violences gynécologiques et obstétricales vécues par les femmes avec une déficience intellectuelle vivant en institution: étude exploratoire sur la situation en Belgique francophone', 2023, p. 48-49. https://assets.ctfassets.net/10gk3ls1b1u3/2vcIuHLvLz8ft5GYjhsrt/96a054afc2e4de6e2ceee73c485d1e3d/rapport_VGO-web.pdf.

¹⁵⁸ <https://www.fara.be/kinderwens/bij-mensen-met-een-beperking/doet-fara-langdurige-begeleiding-bij-personen-met-een->

Aanbeveling:

64. Intensieve begeleidings-/mentorschapsprogramma's opzetten om PMH te helpen hun ouderverantwoordelijkheden op zich te nemen.

(c) ervoor te zorgen dat personen met een handicap toegang hebben tot op hun leeftijd afgestemde informatie en voorlichting over seksuele en reproductieve gezondheid en rechten, met inbegrip van gezinsplanning.

Er bestaan programma's en gesubsidieerde VZW's,¹⁵⁹ , maar **het aanbod is te beperkt** in verhouding tot de vraag.

Het is belangrijk dat seksuele en relationele vorming ook een vast onderwerp blijft/wordt in het regulier/buitengewoon onderwijs en in voorzieningen voor PMH. Uit het onderzoek waarnaar in het staatsrapport wordt verwezen, blijkt dat vrouwen met een handicap die slachtoffer zijn van seksueel geweld **nauwelijks kennis hebben over relaties, emoties of seks**.¹⁶⁰ Uit een Franstalig onderzoek blijkt ook dat relationele, affectieve en seksuele vorming zelden aan bod komen in voorzieningen.¹⁶¹

Aanbeveling:

65. Meer budget reserveren voor, en bewustwording creëren over, **relationele, affectieve en seksuele educatie** voor vrouwen en meisjes met een handicap, onder andere in de zorgsector, voorzieningen en het onderwijs.

¹⁵⁹ Vlaanderen, [https://aditivzw.be/nl/over-ons/wie-zijn-we#:~:text=Aditi%20vzw%20werkt%20intersectoraal%20\(handicap,seksualiteit%20zelf%20in%20te%20vullen.](https://aditivzw.be/nl/over-ons/wie-zijn-we#:~:text=Aditi%20vzw%20werkt%20intersectoraal%20(handicap,seksualiteit%20zelf%20in%20te%20vullen.;); Franse Gemeenschap, <https://www.inclusion-asbl.be/au-long-de-la-vie/apres-lecole/evras/...>

¹⁶⁰ GOETHALS T., VAN HOVE G., VANDER LAENEN F., 'Seksueel georiënteerd geweld bij vrouwen met een beperking in Vlaanderen 2018', Gent, 2018, p. 15. https://assets.vlaanderen.be/image/upload/v1647528012/Rapportseksueelgeweldvrouwenhandicap_pkavtu.pdf.

¹⁶¹ Femmes & Santé VZW, Handicap & Santé VZW, Handicaps & Sexualités centre de ressources, 'Violences gynécologiques et obstétricales vécues par les femmes avec une déficience intellectuelle vivant en institution: étude exploratoire sur la situation en Belgique francophone', 2023, p. 48-49. https://assets.ctfassets.net/10gk3lsb1u3/2vcIuHLvLz8ft5GYjhsrt/96a054afc2e4de6e2ceee73c485d1e3d/rapport_VGO-web.pdf.

Onderwijs (art. 24)

Arrest van het Grondwettelijk Hof:¹⁶²

*"Weliswaar mag de decreetgever een ingrijpende hervorming in opeenvolgende stadia tot stand brengen (...) en dus geleidelijk toe werken naar de inclusie van leerlingen met een handicap, maar hij **mag daarbij geen** onverantwoord **onderscheid maken** tussen de categorie van leerlingen met een sensomotorische handicap en de categorie van leerlingen met een verstandelijke handicap."*

¹⁶² Grondwettelijk Hof, arrest nr. 85/2023 van 1 juni 2023, B.33.3, <https://www.const-court.be/public/n/2023/2023-085n.pdf> .

22. Geef informatie over:

- (a) *de stappen die zijn ondernomen om een samenhangende en inclusieve onderwijsstrategie aan te nemen en uit te voeren in alle gemeenschappen van de staat die partij is, om het parallelle onderwijssysteem, dat speciaal onderwijs omvat, om te vormen tot een kwalitatief hoogwaardig, inclusief systeem dat ondersteuning biedt in het reguliere systeem voor alle kinderen met een handicap, waaronder kinderen met een verstandelijke handicap. Gelieve informatie te verstrekken over de benchmarks, referentiepunten en indicatoren die voor de strategie zijn gebruikt en over de middelen die voor de uitvoering ervan zijn toegewezen;*
- (b) *de financiële, materiële en personele middelen die beschikbaar zijn om leerlingen met een handicap individuele ondersteuning te bieden, en over de toepasselijke toegankelijkheidsnormen in het kader van inclusief onderwijs;*

België heeft met 6% de meeste leerlingen in het buitengewoon onderwijs in vergelijking met andere EU-landen.¹⁶³ Het Europees Comité voor Sociale Rechten veroordeelde Vlaanderen (2017) en de Franse gemeenschap (2020) voor het niet realiseren van inclusief onderwijs.¹⁶⁴

Desalniettemin besliste **Vlaanderen** begin 2024 om jaarlijks 6 miljoen euro extra vrij te maken voor het buitengewoon onderwijs.¹⁶⁵ Ongeveer 30% van de Vlaamse leerlingen in het buitengewoon onderwijs heeft een autismespectrumstoornis, zonder verstandelijke beperking.¹⁶⁶ Ook in de Franse Gemeenschap wordt gemeld dat kinderen zonder handicap naar buitengewoon onderwijs gaan omdat in het regulier onderwijs hun behoeften aan de kant zouden geschoven worden. Volgens BDF zouden deze kinderen met meer en intensere ondersteuning evengoed gewoon onderwijs kunnen volgen, maar **daar wordt niet in geïnvesteerd**.

In de **Franse Gemeenschap** werden gevallen van discriminatie van kinderen met een verstandelijke beperking vastgesteld door het Grondwettelijk Hof: ze worden minder gunstig behandeld wat betreft financiering en ondersteuning in inclusief onderwijs, in vergelijking met kinderen met sensomotorische handicap.¹⁶⁷

¹⁶³ SANTENS T., 'België heeft meeste leerlingen in buitengewoon onderwijs van heel Europa: hoe komt dat?', VRT NWS, 05/10/2022. <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2022/10/04/buitengewoon-onderwijs-cijfers/>.

¹⁶⁴ Europees Comité voor Sociale Rechten, 16 oktober 2017, *MDAC tegen België*; en 9 september 2020, *FIDH en Inclusion Europe tegen België*.

¹⁶⁵ LAMOTE S., 'Gemeenschapsonderwijs wil stoppen op groei buitengewoon onderwijs', De Tijd, 2024. <https://www.tijd.be/politiek-economie/belgie/vlaanderen/gemeenschapsonderwijs-wil-stop-op-groei-buitengewoon-onderwijs/10529311.html>.

¹⁶⁶ *Ibid.*

¹⁶⁷ Grondwettelijk Hof, arrest nr. 85/2023 van 1 juni 2023 : <https://www.const-court.be/public/n/2023/2023-085n.pdf>.

Er is in geen enkele regio **een volwaardig plan** met voortgangsindicatoren en begrotingsramingen voor de overgang naar inclusief onderwijs. **Het buitengewoon onderwijs wordt het sterkst ondersteund, maar zelfsdaar is het moeilijk om de juiste ondersteuning te krijgen.**¹⁶⁸

Niet alle **regionale assistentiebudgetten** voorzien in steun in het onderwijs.

Ondersteuning in het regulier onderwijs is vaak ontoereikend of ontbreekt in zijn geheel, bijv.: logopedie, revalidatie, dagelijkse ondersteuning Het is moeilijk om handicap-specifieke ondersteuning te krijgen, waardoor er discriminatie inf functie van handicap ontstaat. Beschikbare ondersteuning is soms niet breed genoeg uitgerold en/of er wordt te weinig samen wgewerkt met externe organisaties die passende ondersteuning kunnen bieden.

Daarnaast kan elke reguliere school **inschrijvingen weigeren als de noodzakelijke 'redelijke aanpassingen' een te grote belasting vormen.**¹⁶⁹ Daarom worden kinderen met ernstige zorgbehoeften of meervoudige diagnoses vaak uitgesloten van het regulier onderwijs.

Veel ouders zijn niet op de hoogte van het **recht op redelijke aanpassingen**, noch van wat dit recht inhoudt.

Er wordt veel te weinig aandacht besteed aan **de kwaliteit van het buitengewoon onderwijs**. Sommige diploma's bereiden leerlingen helemaal niet voor op het volwassen leven en de arbeidsmarkt.

De toegang tot onderwijshulpmiddelen en assistentie voor kinderen die in één regio wonen, maar naar school gaan in een andere regio is niet voorzien.

Verder zijn er geen verplichte toegankelijkheidsnormen in het onderwijs.

Aangepast schoolvervoer is voorbehouden aan leerlingen uit buitengewoon onderwijs. Kinderen met een handicap die naar een reguliere school gaan, hebben geen recht om hiervan gebruik te maken.

In alle gefedereerde entiteiten hebben dove kinderen die gebarentaal gebruiken nog steeds geen toegang tot inclusief onderwijs in tweetalige klaslokalen door leerkrachten die de gebarentaal voldoende beheersen en voltijds werken. Deze leerlingen moeten dus ver reizen naar een geschikte school.

¹⁶⁸ 'Ouders slaken noodkreet omdat 700 kinderen geen plek vinden in buitengewoon onderwijs in Antwerpen: "Wij zijn onzichtbaar"', VRT NWS, 29/04/2024.
<https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2024/04/28/ouders-slaken-noodkreet-nadat-bijna-700-kinderen-geen-plek-hebbe/>.

¹⁶⁹ **Vlaanderen:** "indien school accommodatie onredelijk acht". Artikel 253/6 Vlaamse Codex Secundair Onderwijs, **zoals gewijzigd door** artikel 156, 3° [Decreet over leersteun \(5/5/2023\)](#); **Franse Gemeenschap:** "als er geen ondersteuning in het buitengewoon onderwijs nodig is". Artikel 102/1, §1 du décret du 24 juillet 1997 définissant les missions prioritaires de l'enseignement fondamental et de l'enseignement secondaire et organisant les structures propres à les atteindre, **zoals gewijzigd bij** artikel 4 [Décret relatif à l'accueil, à l'accompagnement et au maintien dans l'enseignement ordinaire fondamental et secondaire des élèves présentant des besoins spécifiques](#).

(c) maatregelen om de opleiding en indienstneming van docenten met een handicap te bevorderen en aan te moedigen.

Er zijn geen concrete acties ondernomen.

Aanbevelingen:

66. Er moeten dringend inspanningen worden geleverd om **meer (gevarieerde) ondersteuning te bieden in reguliere scholen**. Eventueel met behulp van samenwerkingen met externe partijen en het buitengewoon onderwijs.
67. Maak een transformatieplan, met de nodige budgettaire middelen en beoordelingsindicatoren.
68. De woonplaats van de leerling of het soort onderwijs dat hij of zij volgt, mag geen impact hebben op de toegang tot aangepaste dienstverlening (bv. vervoer), onderwijshulpmiddelen of assistentie op school. Het gaat erom dat het kind met een handicap recht heeft op redelijke aanpassingen.
69. **Informatie** over het recht op redelijke aanpassingen en wat dit inhoudt, moet in toegankelijke formaten worden verspreid onder ouders en onderwijspersoneel.
70. Onderwijsprogramma's (vooral die in het buitengewoon onderwijs) moeten leiden tot relevante kwalificaties op de open arbeidsmarkt. Kwaliteitscontroles zijn in dit verband noodzakelijk.

Gezondheid (art. 25)

Studie door POD Maatschappelijke Integratie en FOD Sociale Zekerheid: ¹⁷⁰

*"Uitkeringsgerechtigden IVT/IT hebben gemiddeld € 251 maandelijkse uitgaven voor gezondheidszorg, wat overeenkomt met **17% van het beschikbaar inkomen**.*

25% kon in de voorbije 12 maanden minstens één maal de rekeningen van gezondheidsuitgaven niet (op tijd) betalen.

34% van de huishoudens met een persoon met een IVT/IT stelt medische consumptie uit omwille van financiële redenen."

¹⁷⁰ POD Maatschappelijke Integratie en FOD Sociale Zekerheid, 'Armoede en Handicap in België', 2019, p. 99, <https://www.mi-is.be/nl/studies-publicaties-statistieken/armoede-en-handicap-belgie-2019>.

23. Geef informatie over maatregelen die zijn genomen om:

(a) ervoor te zorgen dat faciliteiten en diensten in de gezondheidszorg, met inbegrip van gespecialiseerde diensten, toegankelijk en betaalbaar zijn voor alle personen met een handicap;

Naast enkele lokale initiatieven, is er **geen wijdverspreide inzet op toegankelijkheid van informatie en communicatie**, noch op de passende begeleiding van PMH tijdens het zorgtraject.

Er zijn in functie van de hoeveelheid ontoegankelijke zorgfaciliteiten, **veel te weinig mobiele zorginitiatieven** dicht bij de leefomgeving van de PMH.¹⁷¹

Er wordt te weinig aandacht besteed aan het faciliteren van een constructieve **dialogoog en informatie-uitwisseling** tussen de PMH en de arts:

- Consultaties zijn vaak beperkt in tijd
- Zorgsector geniet geen specifieke opleiding over handicap
- Algemene gezondheidsinformatie is niet beschikbaar in toegankelijke formaten zoals *easy-to-read* en gebarentaal.¹⁷²

Ook hier is het belangrijk om de **digitale uitsluiting** van PMH te vermelden.¹⁷³ Deze belet immers een vlotte toegang tot de zorg.¹⁷⁴

De gezondheidszorg voor personen met een handicap is niet even toegankelijk, zij moeten **vaker zorg uitstellen om financiële redenen dan personen zonder handicap**.¹⁷⁵

Rapporten tonen ook aan dat geestelijke gezondheidszorg steeds vaker wordt uitgesteld. Nochtans blijkt uit verschillende onderzoeken dat PMH vaker eenzaam zijn en/of ontevreden over hun sociale contacten.¹⁷⁶

¹⁷¹ Aanbeveling van het Federaal Kenniscentrum voor Gezondheidszorg (KCE), 'VERSLAG 361As: Hoe de toegang tot gezondheidszorg voor mensen met een verstandelijke beperking verbeteren?', 2022, p. 161. https://kce.fgov.be/sites/default/files/2022-12/KCE_361_Health_Care_Intellectual_Disability_Report_V1.pdf.

¹⁷² Zoals blijkt uit Rapport 361As van het KCE.

¹⁷³ 41% van de Belgen tussen 16 en 74 jaar zegt weinig tot geen digitale vaardigheden te hebben, Statbel 2023. [https://statbel.fgov.be/nl/themas/huishoudens/ict-gebruik-huishoudens/digitale-vaardigheden#:~:text=De%20digitale%20vaardigheden%20van%20de%20Belgen%20zijn%20de%20voorbij%20jaren%20fors%20gestegen&text=Het%20percentage%20Belgen%20\(in%20de,2021%20naar%2059%20%25%20in%202023](https://statbel.fgov.be/nl/themas/huishoudens/ict-gebruik-huishoudens/digitale-vaardigheden#:~:text=De%20digitale%20vaardigheden%20van%20de%20Belgen%20zijn%20de%20voorbij%20jaren%20fors%20gestegen&text=Het%20percentage%20Belgen%20(in%20de,2021%20naar%2059%20%25%20in%202023). Handicap is momenteel geen parameter.

¹⁷⁴ Aanbeveling van het Federaal Kenniscentrum voor Gezondheidszorg (KCE), 'VERSLAG 361As: Hoe de toegang tot gezondheidszorg voor mensen met een verstandelijke beperking verbeteren?', 2022, p. 170. https://kce.fgov.be/sites/default/files/2022-12/KCE_361_Health_Care_Intellectual_Disability_Report_V1.pdf.

¹⁷⁵ AVIQ, 'Réflexions de cadrage de constats de l'accès à la santé et aux soins de santé', 2023, p. 61-66. <https://www.aviq.be/fr/actualites/reflexions-de-cadrage-de-constats-de-laces-la-sante-et-aux-soins-de-sante>; Statistiek Vlaanderen, 'Rapport 2022/1: Maatschappelijke positie en participatie van personen met een handicap', 2022, p. 84-85. <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/47710>; Institut Solidaritis, 'Le report des soins de santé - Edition 2022': "personnes en incapacité de travail qui reste particulièrement problématique : elles sont deux tiers à avoir dû reporter au moins un soin en 2022". <https://www.institut-solidaritis.be/index.php/report-soins-2022/>.

¹⁷⁶ Statistiek Vlaanderen, 'Rapport 2022/1: Maatschappelijke positie en participatie van personen met een handicap', 2022, p. 81-85. <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/47710>; Sciensano,

(b) gezondheidswerkers en ondersteunend personeel op te leiden over het mensenrechtenmodel van handicap en over maatregelen die zijn genomen om een einde te maken aan discriminerende en negatieve houdingen tegenover en stereotypering van personen met een handicap, in het bijzonder personen met psychosociale of verstandelijke handicaps.

Er is geen algemene verplichting tot een dergelijke opleiding noch een module in de curricula.

Aanbevelingen:

71. De medische behoeften van PMH moeten worden gedekt.

Behandelingen en medicatie vormen één van de grootste kosten voor PMH, terwijl zij er meer en vaker nood aan hebben dan personen zonder handicap.

72. Zorg voor specifieke opvolging en aanbod van mentale gezondheidsdiensten voor PMH.

73. Creëer **een specifieke nomenclatuur** voor langere consultaties.

74. Bied een breder scala aan **mobiele** zorginitiatieven aan.

75. Patiëntendossiers en algemene gezondheidsinformatie moeten beschikbaar zijn in **easy-to-read** en **gebarentaal**.

76. Leid zorgprofessionals en **onthaalpersoneel** in ziekenhuizen op rond de verschillende handicaps en de diverse behoeften.

Habilitatie en revalidatie (art. 26)

Artikel in 'Geron - tijdschrift over ouder worden en samenleving': ¹⁷⁷

*“[Er] is discriminatie (...) tussen gehandicapten ouder dan 65 jaar en jonger dan 65 jaar. De bedragen die op een forfaitaire wijze worden toegekend aan gehandicapten via de integratietegemoetkoming en de tegemoetkoming voor bejaarde personen verschillen, **ondanks dat hun handicap dezelfde is**. Voor een oudere zwaar zorgbehoevende is dit € 6.922 per jaar, voor een jongere gehandicapte € 11.022 per jaar, en waarbij de **zorgbehoefte met eenzelfde medico-medische schaal wordt gemeten...**”*

¹⁷⁷ LEUS I., 'Discriminatie tussen personen met een beperking onaanvaardbaar', Geron - Tijdschrift over ouder worden & samenleving, 14/07/2019, <https://gerontijdschrift.nl/artikelen/discriminatie-tussen-personen-met-een-beperking-onaanvaardbaar/>.

24. Geef informatie over de maatregelen die zijn genomen om ervoor te zorgen dat habilitatie- en revalidatiediensten:

(a) zo zijn ontworpen en uitgevoerd om personen met een handicap in staat te stellen een zo groot mogelijke zelfstandigheid en volledige fysieke, mentale, sociale en beroepsmatige bekwaamheid te bereiken en te behouden, en volledig te worden opgenomen in en deel te nemen aan alle aspecten van het leven;

Allereerst inzake de ongelijke toegang tot integratiehulpmiddelen. Integratiehulpmiddelen zijn essentieel om verlies aan zelfredzaamheid te overkomen. De deelstaten verstrekken deze aan personen wiens handicap voor 65 jaar is vastgesteld.¹⁷⁸ **Voor BDF komt dit neer op discriminatie op grond van leeftijd.** Bovendien houdt leeftijd als criterium geen rekening met de zorgbehoefte.

Verder zijn veel revalidatiediensten **slecht geografisch gespreid** en er zijn zeer **lange wachtlijsten**. PMH zijn soms gedwongen lange afstanden af te leggen en/of (soms jaren) lang¹⁷⁹ te wachten op hulp.

Het Rijksinstituut voor ziekte- en invaliditeitsverzekering (**RIZIV-INAMI**) sluit personen uit van terugbetaling van andere hulp als een persoon reeds hulp krijgt van een revalidatiecentrum, zelfs als dit ontoereikend is of als het centrum niet toegankelijk is...¹⁸⁰ **Dit gaat in tegen het voornemen van art. 26 UNCRPD.**

Er zijn onvoldoende **intensieve visuele revalidatiecentra** met huisvestingsmogelijkheid en multidisciplinaire zorg. Nochtans is dit nodig om mensen die plotseling hun gezichtsvermogen verliezen in staat te stellen snel hun zelfstandigheid terug te krijgen.

Sommige PMH die in een voorziening verblijven zijn verplicht om gebruik te maken van fysiotherapeuten die verbonden zijn aan de voorziening. **Dit is in strijd met het principe van vrije keuze van zorgverlener.**

¹⁷⁸ Zie [Arrest Grondwettelijk Hof](#); Zie **Waals Gewest**: „(...) les frais [doit] découle[r] directement du handicap constaté par l'AWIPH avant l'âge de soixante-cinq ans" (art. 787) ; **Brussels Gewest**: „ (...) personnes dont le handicap est survenu avant l'âge de 65 ans " ; **Duitstalige Gemeenschap** : „ (...) die Anfragen nach dem 65. Lebensjahr sich auf bestehende, bekannte Beeinträchtigungen beziehen oder einen Bezug zu der vor dem 65. Lebensjahr anerkannten Erkrankung aufweisen"; **Vlaanderen**: „Het kan eventueel ook gaan om een handicap die niet eerder werd aangemeld bij het VAPH. De persoon met een handicap kan dat bewijzen door attesten voor te leggen uit een vorig dossier, of een officieel attest of uitspraak van een overheidsdienst, een verzekeringsinstelling, een ziekenfonds of een gerechtelijke instantie, waaruit blijkt dat de handicap officieel is vastgesteld voor de aanvrager 65 jaar geworden is."

¹⁷⁹ Uit getuigenissen stelt BDF bv. vast dat de wachtlijst bij l'[Epée](#) zo lang is dat sommige dove mensen **meer dan 7 jaar** moeten wachten op reguliere ondersteuning. Voorrang wordt gegeven aan mensen in de meest dramatische situaties.

¹⁸⁰ Dit is het geval voor:

- [fysiotherapie](#);
- voor personen met een IQ lager dan 86 wordt in bepaalde gevallen ook de toegang tot monodisciplinaire [logopedie](#) geweigerd.

(b) toegankelijk en betaalbaar zijn en ervoor zorgen dat ze op niet-discriminerende basis en in overeenstemming met het mensenrechtenmodel voor personen met een handicap worden verstrekt.

Over het algemeen is er een tekort aan dienstverlening in veel vakgebieden en zijn de wachtlijsten lang. Een toenemend aantal gespecialiseerde artsen zijn niet langer geconventioneerd met het RIZIV-INAMI (en bepalen dus eigen prijzen).

Het BDF merkt op dat het individuele aandeel voor ondersteunende technologieën vaak te hoog is, of zich opstapelt als de PMH meerdere interventies nodig heeft. In 2023 werd bijvoorbeeld gemeld dat veel Belgen met gehoorproblemen naar Frankrijk reizen om hoortoestellen te kopen.¹⁸¹

Aanbevelingen:

- 77. Zorg ervoor dat hulpmiddelen toegankelijk zijn voor elke PMH, ongeacht de **herkomst van de handicap en de leeftijd van de persoon**. Financiële toegankelijkheid moet gegarandeerd zijn. Er moet snel gereageerd kunnen worden op onvoorziene omstandigheden als de situatie verslechtert.
- 78. Bouw meer revalidatiecentra, vooral in Wallonië.
- 79. Diensten buiten de revalidatiecentra en het buitengewoon onderwijs om, moeten ook gedekt worden door RIZIV-INAMI.

¹⁸¹ 'De plus en plus de Belges achètent leurs aides auditives en France', RTBF, 15/09/2023. <https://www.rtb.be/article/de-plus-en-plus-de-belges-achètent-leurs-aides-auditives-en-france-11208453>.

Werk en werkgelegenheid (art. 27)

Bevindingen na praktijktesten uitgevoerd door de Universiteit van Gent: ¹⁸²

*"Dove kandidaten kregen **42 procent minder uitnodigingen** dan horende kandidaten. (...) Wat wel opvalt, is dat dove kandidaten vaak met **drogredenen** (verkeerd diploma of ervaring) **wandelen gestuurd worden.**"*

¹⁸² 'Ook in Gent wordt gediscrimineerd op de arbeidsmarkt', Stad Gent Internet, 30/06/2021, <https://stad.gent/nl/over-gent-stadsbestuur/nieuws-evenementen/ook-gent-wordt-gediscrimineerd-op-de-arbeidsmarkt>.

25. Geef informatie over maatregelen die zijn genomen om:

(a) *de arbeidsparticipatie van personen met een handicap, met name vrouwen met een handicap, in zowel de particuliere als de openbare sector te vergroten;*

Volgens het EDF bedraagt de voltijdse tewerkstellingsgraad voor vrouwen met een handicap en personen met een ernstige handicap in België 20%.¹⁸³ Dit is het laagste percentage in de EU en dit is een jaar na jaar terugkomende vaststelling. Er zijn **geen specifieke maatregelen gericht op deze twee groepen**.

Het ontbreken van een relevante opleiding/kwalificatie en van voldoende begeleiding bij personen met een handicap schrikt werkgevers af om hen aan te werven.

Sommige personen met een handicap werken op basis van tijdelijke contracten of (onbetaalde) stages zonder vooruitzicht op een voltijdse job.

In de publieke sector wordt er ingezet op het behalen van de 3%-quota¹⁸⁴ door speciale onthaaltrajecten en voorbehouden banen voor personen met een handicap te introduceren. **Handhaving is evenwel heel zwak**, er zijn geen sancties voorzien. In de private sector werd eerst gedacht aan het opslaan van een discussie rond een tewerkstellingsquota, maar **dit pad is uiteindelijk niet bewandeld**.

Er is onvoldoende coherente, volledige en transparante informatie beschikbaar over de impact van werk op de uitkeringen, de premies die er bestaan voor werkgevers, de begeleidingsopties die er zijn voor personen met een handicap etc. Zeker omdat de bevoegdheden op vlak van werk versnipperd zijn.

Mensen met een uitkering krijgen geen ondersteuning in hun zoektocht Personen met een uitkering (wet '87) krijgen geen ondersteuning bij het zoeken naar werk, terwijl zij die een leefloon krijgen (en dus ook in het systeem van sociale bijstand zitten) wel veel begeleiding krijgen van het OCMW-CPAS. **Zo werkt slechts 15% van zij die een IVT-ARR krijgen**.¹⁸⁵

¹⁸³ EDF, '7e Verslag over de Mensenrechten. Het recht op werk: The employment situation of persons with disabilities in Europe', 2023, blz. 37 en 38. https://www.edf-feph.org/content/uploads/2023/05/hr7_2023_press-accessible.pdf.

¹⁸⁴ Artikel 3 §1 Koninklijk besluit betreffende de integratie van personen met een handicap en redelijke aanpassingen tijdens selecties.

¹⁸⁵ Contactpersoon bij DG HAN, cel data analyse en monitoring per mail van 11.4.2024: "(...) In het vierde kwartaal van 2010 betreft het 22.724 rechthebbenden IVT-IT op een totaal aantal rechthebbenden IVT-IT van 160.483 in het kwartaal of 14,16% met inkomsten uit arbeid (tabel DW 04-2010).

In het vierde kwartaal van 2020 betreft het 29.480 rechthebbenden IVT-IT op een totaal aantal rechthebbenden IVT-IT van 207.649 in het kwartaal of 14,20% met inkomsten uit arbeid (tabel DW 04-2020).

Historisch blijft dit percentage rond de 15% schommelen. "

(b) de overgang van personen met een handicap van werkloosheid of werk in sociale werkplaatsen naar werk op de open arbeidsmarkt te vergemakkelijken;

In Vlaanderen is er de **formule 'arbeidszorg'** voor personen die noch in een regulier noch in een maatwerkbedrijf terecht kunnen. Personen werken daar onder begeleiding en met ondersteuning maar worden niet betaald. Dit terwijl ze wel zelf hun vervoer regelen. Er zijn geen 'doorgroeimogelijkheden' naar de open arbeidsmarkt.

In Vlaanderen, Wallonië en het Brussels Gewest bestaan er verschillende premies waarop werkgevers aanspraak kunnen maken wanneer ze een PMH in dienst nemen. Vaak zijn deze 'stereotyperend' op zich omdat ze bv. 'rendementsverlies' vergoeden.¹⁸⁶ **In Wallonië bereikt deze steun slechts een klein aantal personen.**¹⁸⁷

Er zijn een aantal initiatieven om personen die arbeidsongeschikt zijn terug aan het werk te krijgen, veel **minder initiatieven zijn gericht op het aan het werk houden van personen**. Er is **geen beoordeling van de mate van herintreding** ("back to work") van arbeidsongeschikte (RIZIV) werknemers in het algemeen of van PMH in het bijzonder.

Er zijn te weinig paden beschikbaar van maatwerkbedrijven richting open arbeidsmarkt. Er zijn meer positieve acties en andere beleidsinitiatieven nodig.

Er is nood aan **meer structurele samenwerking tussen arbeidsbemiddelingsdiensten, bedrijven op de reguliere arbeidsmarkt, maatwerkbedrijven en organisaties die PMH vertegenwoordigen**.

Ter illustratie van deze noodzaak: zie nieuwsbericht over een drietalige doctor in de wetenschappen die door de VDAB **naar een beschutte werkplaats geleid**

¹⁸⁶ Aldus wordt onmiddellijk aangenomen dat het aannemen van een PMH zal leiden tot winstderving.

¹⁸⁷ AVIQ, 'L'intégration professionnelle des personnes handicapées dans les entreprises "ordinaires"- Rapport relatif à l'année 2022', 2023, p. 10 (en tabel p. 9): (vrij vertaald) - "(...) **de meest gebruikte tussenkomst is duidelijk de compensatiepremie**. Een verre tweede plaats wordt ingenomen door de integratiepremie, het contract voor professionele aanpassing en de reiskosten van en naar het werk. De andere interventies zijn enigszins marginaal".

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
stage	103	129	109	182	244	312	273	247	232	234	115	158	161
CAP	710	653	773	849	930	987	1054	1045	1004	875	719	623	597
tutorat	371	405	361	331	414	462	465	480	521	600	463	497	458
intégration	807	876	834	820	882	902	992	1076	1055	1029	830	785	794
compensation	3215	3230	3494	3612	3964	4073	4281	4531	4727	5096	5125	5295	5362
indépendants	44	42	57	61	56	55	69	67	73	84	53	68	67
aménagements	115	126	123	172	142	154	152	158	172	223	152	198	148
déplacement	578	660	694	762	795	770	761	767	761	725	675	661	640
total ²	5381	5702	5865	6119	6342	6501	6861	7166	7240	7436	7120	7188	7223

wordt **doordat ze doof is**.¹⁸⁸ Dit toont aan dat dat arbeidsbemiddelingsdiensten vaak zelf een verkeerde beeldvorming hebben over werkzoekenden met een handicap, waardoor de jobmatch ook discriminerend kan gebeuren en de competenties van kandidaten niet erkend worden. Organisaties van personen met een handicap kunnen daarom vaak helpvol zijn op een optimale jobmatch te vinden. Ook begeleiders in maatwerkbedrijven bezitten veel expertise die arbeidsbemiddelingsbureaus missen.

Aanbevelingen:

80. Creëer een **one-stop-shop** die informatie (over de bevoegdheidsniveaus heen) verschaft over alles wat te maken heeft met werk(hervatting), studies, redelijke aanpassingen, uitkeringen, premies en verenigingen die zich in een specifiek werkterrein specialiseren.
81. Premies voor werkgevers moeten gericht zijn op **de financiering van redelijke aanpassingen** (waaronder aangepaste werktijden en eventuele begeleiding op de werkplek). Zie in dit verband ook overweging 20 van Richtlijn [2000/78/EG](#). **Werkgevers moeten gesensibiliseerd worden over handicap en vooral ook over de diverse maatregelen die onder redelijke aanpassingen vallen.**
82. Werk aan een meer **structurele samenwerking** tussen arbeidsbemiddelingsdiensten, bedrijven in de reguliere arbeidsmarkt, maatwerkbedrijven en organisaties die PMH vertegenwoordigen.
83. Voorzie **positievere perceptie en terminologie** (zowel bij arbeidsbemiddelingsbureaus als bij werkgevers). Zorg voor meer sensibiliserende activiteiten waarbij werkzoekenden met een handicap rechtstreeks in contact kunnen komen met potentiële werkgevers. **De zoveelste bewustmakingsvideo of flyer volstaat niet.**
84. Personen in onzekere arbeidssituaties zonder vooruitzichten op lange termijn moeten een sociaal gedekt zijn.
85. Zij die een tegemoetkoming krijgen (wet '87) moeten **ondersteuning krijgen bij hun zoektocht naar werk**. Zij die niet kunnen werken omwille van hun handicap mogen niet 'gestraft' worden.

¹⁸⁸ 'Doof en werkzoekend? Ga naar beschutte werkplaats', De Standaard, 20/04/2017.
https://www.standaard.be/cnt/dmf20170419_02841964.

(c) *barrières en discriminatie van personen met een handicap in het wervingsproces en op de werkplek aanpakken, waaronder gevallen waarin redelijke aanpassingen ontbreken;*

Het Koninklijk Besluit van 11/02/2019 staat **positieve actie** in privébedrijven toe, maar slechts een **handvol bedrijven** heeft stappen in die richting ondernomen.¹⁸⁹

Iemand die in Brussel woont en ingeschreven is bij Phare, de dienst ter ondersteuning van PMH in het Brussels Gewest, zal geen hulpmiddelen kunnen krijgen op zijn werkplaats als deze in Vlaanderen ligt en *vice-versa*.

Aanbevelingen:

86. Bedrijven moeten worden aangemoedigd om een inclusief personeelsbeleid te voeren.
87. Richt een **commissie op voor de tewerkstelling van PMH in de privésector** naar het model van de Begeleidingscommissie voor de aanwerving van PMH in het federaal openbaar ambt.
88. Stel **interfederale samenwerkingsakkoorden** op rond de exporteerbaarheid van werkhulpmiddelen.

(d) *Het Verdrag naleven bij het implementeren van doelstelling 8.5 van de Duurzame Ontwikkelingsdoelen.*

¹⁸⁹ Vergadering van het Begeleidingscomité/Commissie d'accompagnement (BCA Handicap) - 12 juni 2023: "op deze datum **hadden 6 bedrijven gebruik gemaakt van de mogelijkheid om** positieve actie te ondernemen".

Behoorlijke levensstandaard en sociale bescherming (art. 28)

Studie van het Vlaams Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin: ¹⁹⁰

*"De overheid financiert vooral 'gespecialiseerde' trajecten, **ouders moeten de 'inclusieve' trajecten vaker zelf zien te financieren.**"*

¹⁹⁰ Steunpunt voor welzijn, volksgezondheid en gezin, 'Financiële ondersteuning voor kinderen met zorgbehoeften intersectoraal harmoniseren. Deel 1. Referentiebudgetten voor gezinnen van kinderen met specifieke zorgbehoeften', 2023, p. 109 en 114, https://cdn.nimbu.io/s/5s8z9pg/channelentries/yfz8tgy/files/1701682675517/2023_09-1_rapport_19-1_swvg_mjp_14_rapport-zorgbehoefte-ondersteunen_deel_1.pdf?le8a07a.

26. Beschrijf de maatregelen die zijn genomen om:

(a) *handicap te integreren in strategieën ter bestrijding van armoede en dakloosheid. Richt u in het bijzonder op de situatie van vrouwen, kinderen en ouderen met een handicap;*

Het federaal plan ter bestrijding van armoede en ongelijkheid vermeldt handicap als een verzwarende 'factor', maar stelt geen echte specifieke acties vast, behalve het afschaffen van de 'prijs van de liefde'¹⁹¹ en het verlagen van de 'prijs van de arbeid'.¹⁹²

De IVT-ARR is de afgelopen jaren met 10,75% gestegen. **Maar het ligt nog steeds onder de armoedegrens.** De berekening van IT-AI werd gewijzigd, maar is nog steeds ontoereikend in vergelijking met de werkelijke extra kosten van een handicap.¹⁹³ Bovendien is de wet die de tegemoetkomingen regelt onbegrijpelijk geworden. Zelfs de Directie Personen met een Handicap (**DG HAN**), die deel uitmaakt van de Belgische Sociale Zekerheidsadministratie, past ze niet langer coherent toe.¹⁹⁴ **Er is dringend een volledige herschrijving nodig.**

Talrijke studies bekritiseren de hoge graad van *non-take-up* op het gebied van handicaps.¹⁹⁵ Digitalisering van diensten en artificiële intelligentie zorgen ervoor dat sommige mensen niet in staat zijn om hun rechten op te nemen. In een recent rapport van de Koning Boudewijnstichting staat: : **"63% van de respondenten met een handicap is niet zeker dat ze alle hulp krijgen waar ze recht op hebben. Dit percentage stijgt tot 76% voor respondenten met een laag opleidingsniveau."**¹⁹⁶

¹⁹¹ Het inkomen van de partner is niet langer relevant voor de berekening van de IT-AI.

¹⁹² De vrijstelling op inkomen uit werk en vervangingsinkomen is verhoogd.

¹⁹³ Steunpunt voor welzijn, volksgezondheid en gezin, "Financiële ondersteuning voor kinderen met zorgbehoeften intersectoraal harmoniseren. Deel 1. Referentiebudgetten voor gezinnen van kinderen met specifieke zorgbehoeften", 2023, p. 109.

https://cdn.nimbu.io/s/5s8z9pq/channelentries/yfz8tgy/files/1701682675517/2023_09-1_rapport_19-1_swvg_mjp_14_rapport-zorgbehoefte-ondersteunen_deel_1.pdf?le8a07a

¹⁹⁴ DUMONT D., MAIRIAUX P., SCHENKELAARS J.P., 'La définition et l'évaluation du handicap en matière d'allocation de remplacement de revenus - phase 1: analyse de la situation existante', juni 2023, p. 61: (vrij vertaald) "Er zijn grote verschillen, zowel in de beslissingen van DG Han als in de conclusies van deskundigenrapporten, zonder dat men begrijpt waarop deze verschillen gebaseerd zijn. Bijvoorbeeld, terwijl sommige experts het onverenigbaar vinden om effectief te werken met de erkenning van een inkomensvervangende tegemoetkoming, zien anderen deze erkenning als een ondersteuning voor sociale integratie. Expertbeoordelingen zijn vaak lukraak, weinig objectief en afhankelijk van de kwaliteit van de expert. Er wordt ook een wens geuit voor een meer collegiale beoordeling".

¹⁹⁵ BELSPO, 'Reducing poverty through improving take up of social policies', 2022, p. 54-73.

https://www.belspo.be/belspo/brain-be/projects/FinalReports/TAKE_FinRep.pdf

¹⁹⁶ KING BAUDOUIN FOUNDATION, *Personen met een handicap op de arbeidsmarkt*, april 2024. <https://kbs-frb.be/nl/werkgelegenheid-handicap>. Samenvatting: <https://kbs-frb.be/nl/zoom-handicap-werk-2024>.

Aanbevelingen:

89. De **wet van 1987** moet dringend volledig herschreven worden, op basis van het mensenrechtenmodel van handicap.
90. De IVT-ARR moet worden verhoogd tot het **gegarandeerde gemiddelde minimum maandinkomen**.
91. Het bedrag van IT-AI moet aangepast worden om de **werkelijke extra kosten** te weerspiegelen **die met de handicap gepaard gaan**. Een effectieve multidisciplinaire beoordeling is dringend nodig.
92. De uitkering in de **gezinscategorie 'samenwonend'** moet de in elk geval een waardig leven mogelijk maken voor de uitkeringsgerechtigde.
93. De acties tegen **de non-take-up** van rechten moeten worden opgevoerd. Er is daarvoor nood aan een breed en toegankelijk netwerk van menselijke contactpunten.
94. **Actieplannen** voor handicap, armoede en klimaatverandering moeten op elkaar worden afgestemd.

(b) ervoor te zorgen dat sociale bescherming en ondersteunende diensten worden geboden aan personen met een handicap, rekening houdend met de extra kosten die samenhangen met een handicap;

Lopend onderzoek toont aan dat de minimale kosten voor gezinnen met een kind met zorgbehoeften 1.7 tot 2.5 keer hoger zijn dan de kosten voor gezinnen met een kind zonder zorgbehoeften.¹⁹⁷ De overheid financiert vooral 'gespecialiseerde' trajecten, ouders moeten de 'inclusieve' trajecten vaker zelf zien te financieren.¹⁹⁸

¹⁹⁷ Steunpunt welzijn volksgezondheid en gezin, 'Financiële ondersteuning voor kinderen met zorgbehoeften intersectoraal harmoniseren. Deel 1. Referentiebudgetten voor gezinnen van kinderen met specifieke zorgbehoeften', 2023, p. 108.

https://cdn.nimbu.io/s/5s8z9pq/channelentries/yfz8tgy/files/1701682675517/2023_09-1_rapport_19-1_swvg_mjp_14_rapport-zorgbehoefte-ondersteunen_deel_1.pdf?le8a07a.

¹⁹⁸ *Ibid*, p. 109 en p. 114.

De financiële ondersteuning volstaat niet om de minimale extra kosten te dekken op vlak van voeding, woon-werkverkeer, kleding, persoonlijke verzorging,... ¹⁹⁹

Aanbeveling:

95. Inclusieve trajecten mogen niet meer kosten dan gesubsidieerde trajecten: er is meer ondersteuning en ontwikkeling van 'inclusieve' trajecten nodig, zodat deze een volwaardig alternatief kunnen vormen.

(c) De huidige achterstand bij het indienen van aanvragen voor sociale beschermingsmaatregelen bij de Directie-generaal Personen met een handicap van de Federale Overheidsdienst Sociale Zekerheid weg te werken.

Op 1/5/2024 waren er 67.263 IVT-ARR/IT-AI-zaken in behandeling bij DG HAN. 13.092 daarvan waren al langer dan 180 dagen in behandeling. ²⁰⁰

Op 1/5/2024 waren er 23.320 zaken in behandeling bij DG HAN voor een parkeerkaart voor PMH. 12.802 daarvan waren al langer dan 90 dagen in behandeling.

Aanbeveling:

96. Zorg voor meer gegevensuitwisselingen en flexibiliteit voor de multidisciplinaire beoordelingsteams. Deze teams moeten beslissingen kunnen nemen zonder de aanwezigheid van een arts.

Aandachtspunt naast de List of Issues: huisvesting:

Het is moeilijk voor personen met een handicap om los van sociale huisvesting, een woning te kopen of te huren, deze aan te passen of een aangepaste woning te vinden.

¹⁹⁹ *Ibid*, p. 109.

²⁰⁰ Ter vergelijking: in april 2022 waren er nog 33 207 zaken die langer dan 6 maanden in behandeling waren. Zie schriftelijke vraag nr. 7-1676 van Fatima Ahallouch van 11 juli 2022 in de Kamer. <https://www.senate.be/www/?Mlval=Vragen/SchriftelijkeVraag&LEG=7&NR=1676&LANG=fr>

Aanbeveling:

97. Zorg voor **meer aanbod van aangepaste (huur)woonst**, dan wel voor meer flexibele administratieve regels rond aanpassingen opdat personen met een handicap op voet van gelijkheid een huisvesting kunnen zoeken.

Deelname aan het politieke en openbare leven (art. 29)

Getuigenis op *Sociaal.net* - een online magazine voor sociale professionals:²⁰¹

*"Deelnemen aan de politiek is voor mensen met een beperking geen simpele keuze. Als ze afhankelijk zijn van een uitkering, moeten ze hiervoor **toestemming vragen aan hun ziekenfonds**. Vragen ze die toestemming niet, dan dreigen ze hun statuut en de daaraan gekoppelde uitkering te verliezen."*

²⁰¹ BAERT V., 'In de politiek gaan is voor mensen met beperking geen simpele keuze, in *Sociaal.net*. Achtergrond, verhalen en opinie voor sociale professionals', Sociaal.net, 24/04/2024, <https://sociaal.net/opinie/in-politiek-gaan-is-voor-mensen-met-beperking-geen-simpele-keuze/>.

27. *Geef informatie over maatregelen die zijn genomen om:*

(a) het recht van alle personen met een handicap, met inbegrip van personen met een verstandelijke of psychosociale handicap, om deel te nemen aan het politieke en openbare leven te waarborgen. Gelieve informatie te verstrekken over de herziening van wettelijke bepalingen, zoals de artikelen 492 en 497 van het Burgerlijk Wetboek en artikel 7 van de Kieswet, die voorzien in de opschorting van het stemrecht op grond van een handicap;

Vrederechters moeten bij de bepaling van bewindvoering sowieso een uitspraak doen over de ontzegging van politieke rechten.²⁰² Het is niet duidelijk hoe en op basis van welke referentiepunten de vrederechter dit moet doen. **Een persoon zonder handicap kan alleen politieke rechten worden ontzegd als straf.**

Meer algemeen is bewindvoering bedoeld om de betrokken persoon te beschermen, het is dan ook niet duidelijk tegen wat het ontnemen van politieke rechten de persoon beschermt.

Aanbeveling:

98. Iemand zijn politieke rechten ontzeggen omdat hij/zij een handicap heeft, zou **niet mogelijk kunnen zijn**. Zelfs als iemand op een bepaald moment geen interesse heeft om te gaan stemmen, kan hij/zij met de juiste begeleiding later wel interesse ontwikkelen.

Het is belangrijk om bij te houden hoeveel PMH onbekwaam geacht worden hun politieke rechten uit te oefenen.

(b) Ervoor te zorgen dat de stemomgeving en het stemmateriaal volledig toegankelijk zijn en dat maatregelen ten behoeve van kiezers met een handicap de eerbiediging van het stemgeheim waarborgen;

Naast stemmen bij volmacht zijn er geen alternatieven om met meer privacy te stemmen.²⁰³ Er zijn geen mobiele stembureaus of een mogelijkheid om online of per brief te stemmen.

Verkiezingsinformatie is weinig toegankelijk. Op de websites van de politieke partijen zijn geen *easy-to-read* teksten te vinden, noch gebarentaalvideo's. Er zijn geen pamfletten in braille beschikbaar.

²⁰² De wet van 28 maart 2023 heeft deze mogelijkheid opnieuw ingevoerd. Zie het huidige Art. 492/1, §1, 15° Burgerlijk Wetboek.

²⁰³ Art. 147bis Algemeen kieswetboek.

Voor de Vlaamse gemeenteraadsverkiezingen is de stemplicht afgeschaft;²⁰⁴ dit wil evenwel niet zeggen dat de stemmodaliteiten en -infrastructuur niet langer toegankelijk dienen te zijn. Wie wil, moet autonoom en in alle privacy kunnen stemmen.

Aanbeveling:

99. Bied in de toekomst **meer stemmogelijkheden** en **toegankelijke verkiezingsinformatie aan**, ongeacht of het stemmen verplicht is of niet.

(c) te zorgen voor de effectieve vertegenwoordiging van personen met een handicap, in het bijzonder vrouwen met een handicap, in politieke en openbare besluitvormingsfuncties op federaal, regionaal en gemeenschapsniveau.

De enige maatregel waar het BDF van op de hoogte is, is de recent mogelijk gemaakte cumul van tegemoetkomingen voor personen met een handicap met politieke zitpenningen.²⁰⁵

Daarentegen zijn er signalen dat deelnemen aan de politiek voor personen met een handicap bemoeilijkt wordt. Bijvoorbeeld zij die een uitkering krijgen van een ziekenfonds, moeten tweemaal toestemming vragen: om zich kandidaat te stellen en éénmaal verkozen om mandaat op te nemen. Anders kunnen zij hun uitkering verliezen.²⁰⁶

Aanbevelingen:

100. Voorzie een **quota op de kieslijst**, naar voorbeeld van een genderquota.
101. Analyseer mogelijke belemmeringen voor deelname aan de politiek voor PMH en werk ze weg tegen volgende verkiezingen.

²⁰⁴ Lokale en provinciale verkiezingen - <https://www.vlaanderen.be/vlaanderen-kiest/stemrecht>.

²⁰⁵ <https://news.belgium.be/nl/vrijstellingen-bij-de-berekening-van-tegemoetkomingen-aan-persoon-met-een-handicap>.

²⁰⁶ BAERT V., "In de politiek gaan is voor mensen met beperking geen simpele keuze", Sociaal.net, 24 april 2024. <https://sociaal.net/opinie/in-politiek-gaan-is-voor-mensen-met-beperking-geen-simpele-keuze/>.

Deelname aan het culturele leven, recreatie, vrijetijdsbesteding en sport (art. 30)

Getuigenis uit de studie van het Vlaams Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin:²⁰⁷

"(...) Mijn kind heeft geen hobby's eigenlijk en dat is echt erg. (...)"

²⁰⁷ Steunpunt voor welzijn, volksgezondheid en gezin, 'Financiële ondersteuning voor kinderen met zorgbehoeften intersectoraal harmoniseren. Deel 1. Referentiebudgetten voor gezinnen van kinderen met specifieke zorgbehoeften', juli 2023, p. 61.
https://cdn.nimbu.io/s/5s8z9pg/channelentries/yfz8tgy/files/1701682675517/2023_09-1_rapport_19-1_swvg_mjp_14_rapport-zorgbehoefte-ondersteunen_deel_1.pdf?le8a07a.

28. Geef informatie over maatregelen die zijn genomen om:

(a) de toegankelijkheid van sportfaciliteiten, musea, cultureel en natuurlijk erfgoed en andere plaatsen die relevant zijn voor het culturele leven van personen met een handicap te verbeteren;

Afhankelijk zijn van anderen om ergens naartoe te gaan en deel te nemen aan een activiteit is het grootste struikelblok voor PMH.²⁰⁸ Persoonlijke assistenten zouden hier de oplossing kunnen vormen, maar de wachtlijsten zijn lang en het persoonlijk budget zal niet in alle deelstaten volstaan om recreatie te dekken.²⁰⁹ Bovendien moeten ook personen die in een voorziening verblijven de mogelijkheid hebben om gebruik te maken van ondersteuning en (aangepast) vervoer wanneer dat nodig is.

Slechts **14% van de Vlaamse sportclubs** heeft een specifiek aanbod voor sporters met een lichamelijke of verstandelijke handicap.²¹⁰ Dit cijfer ligt nog lager in de Franse gemeenschap, waar **naar schatting** zo'n **200 clubs handisport aanbieden**.²¹¹

Het **staatsrapport** vermeldt toegankelijkheidslabels,²¹² en **websites** over de toegankelijkheid van specifieke plaatsen (gebouwen, parken, enz.). Het BDF kan echter niet onmiddellijk informatie vinden over toegankelijke speeltuinen.

Over het algemeen blijft heel wat vrijetijdsinfrastructuur ontoegankelijk voor PMH om zelfstandig te betreden.

²⁰⁸ VAN BIESEN D., et al. [in opdracht van: (G) Sport Vlaanderen], 'Onderzoek naar de actieve sportdeelname van personen met een beperking in Vlaanderen en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest: een nulmeting', 2018, p. 46.

<https://gbiomed.kuleuven.be/english/research/50000737/research/pash/research-lines/sports-in-for-society/bms-studies/studies/bms047.pdf>.

²⁰⁹ **Zie discussie onder Art. 19 UNCRPD, A. en C.** Zie daarnaast ook **bevinding onder Art. 28 UNCRPD, B:** financiële ondersteuning is vaak niet voldoende om de extra kosten van vrije tijd en mobiliteit te dekken. Zie: Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, *Financiële ondersteuning voor kinderen met zorgbehoeften intersectoraal harmoniseren. Deel 1. Referentiebudgetten voor gezinnen van kinderen met specifieke zorgbehoeften*

https://cdn.nimbu.io/s/5s8z9pq/channelentries/yfz8tgy/files/1701682675517/2023_09-1_rapport_19-1_swvg_mjp_14_rapport-zorgbehoefte-ondersteunen_deel_1.pdf?le8a07a

²¹⁰ 'Slechts 14 procent van Vlaamse sportclubs heeft specifiek aanbod voor G-sporters: "Nood aan toegankelijke infrastructuur en aangepaste omkadering"', ROB TV, 19/09/2023.

<https://www.robtv.be/nieuws/slechts-14-procent-van-vlaamse-sportclubs-heeft-specifiek-aanbod-voor-g-sporters-nood-aan-toegankelijke-infrastructuur-en-aangepaste-omkadering-158597>.

²¹¹ DE PAPE N., 'Le handisport, trop méconnu des médecins', Le journal du médecin, 27/05/2021. <https://www.lejournalmedecin.com/magazine/le-handisport-trop-meconnu-des-medecins/article-normal-56535.html>.

²¹² **Vlaanderen** - "[toegankelijke sportinfrastructuur](#)"; **Franse Gemeenschap** - "[access-i](#)".

Aanbevelingen:

102. Ontwikkel betaalbaar (aangepast) en interregionaal beschikbaar vervoer.
103. Financier meer hulpverlenende beroepen/functies die ook 's avonds en in het weekend gebruikt kunnen worden voor onder meer vrijetijdsactiviteiten.
104. Maak sportinfrastructuur toegankelijk voor alle PMH. Stel een plan op met **specifieke doelstellingen, budgetramingen en deadlines**.
105. Eis dat alle openbare vrijetijdsevenementen en -locaties toegankelijk zijn. Het aanstellen van een toegankelijkheidsexpert moet gesubsidieerd worden.

(b) ter tenuitvoerlegging van het Verdrag van Marrakesh ter vergemakkelijking van de toegang tot uitgegeven werken voor personen die blind, slechtziend of anderszins gehandicapt zijn;

De Franse gemeenschap subsidieert drie speciale bibliotheken (Ligue Braille, Eqla, La Lumière) die culturele bemiddelingsactiviteiten voor personen met een visuele handicap ontwikkelen en organiseren.

In Vlaanderen is er één openbare bibliotheek voor personen met een leesbeperking (Luisterpuntbibliotheek).

Statistiek en gegevensverzameling (art. 31)

Conclusies van de IMC-werkgroep statistiek: ²¹³

*"De totale populatie zoals beschreven in artikel 1 UNCRPD (...) kan **niet nauwkeurig worden gemeten**. De administratieve bronnen zijn altijd beperkt tot de begunstigten van één of meer specifieke uitkeringen of andere sociale voordelen."*

²¹³ CIM Handicap, Groupe de travail statistiques, *Note finale*, april 2024, p. 23-24, <https://socialsecurity.belgium.be/fr/publications/groupe-de-travail-statistiques-cim-handicap-note-finale> .

29. *Gelieve bijgewerkte informatie te verstrekken over de maatregelen die de Staat die partij is heeft genomen om het verzamelen, analyseren en verspreiden van gegevens over de rechten van personen met een handicap te systematiseren, om het overheidsbeleid beter vorm te geven en om overheidsmaatregelen uit te splitsen naar onder meer geslacht, leeftijd, etniciteit, soort handicap, onderwijs- en werkgelegenheidsstatus en rechten op sociale bescherming, met name rekening houdend met de korte reeks vragen over handicaps van de Washington-groep.*

In 2023 startte de IMC Handicap een langverwachte werkgroep Statistieken op om te werken aan indicatoren voor beleidsvorming.²¹⁴ In dit stadium is het werk van de werkgroep beperkt gebleven tot een gedeeltelijke gegevensverzameling. Zo zijn er geen gegevens over onderwijs, personen in voorzieningen, digitalisering,

De normen van de Washington Groep worden in dit stadium niet toegepast. Werken met geaggregeerde en uitgesplitste gegevens blijft onmogelijk: beide zijn nog steeds niet beschikbaar.

Er ontbreken dus veel gegevens, die cruciaal zijn voor een effectief institutioneel overgangs-, onderwijs- en werkgelegenheidsbeleid.

Aanbevelingen:

106. Pas **handistreaming** toe bij gegevensverzameling. Bv. in de volgende domeinen: digitale geletterdheid, arbeidsmarktparticipatie...
107. Zorg voor een **gecoördineerd beleid**, gebruik van zelfde definities en referentiewaarden zodat de gegevens in heel België vergelijkbaar zijn. Houd rekening met de behoeften van verschillende groepen. Gebruik internationale standaarden.

²¹⁴ [Interfederaal Strategie Handicap](#) 2022-2030, p. 73.

Internationale samenwerking (art. 32)

30. Geef informatie over de maatregelen die de Staat die partij is heeft genomen om ervoor te zorgen dat al zijn internationale ontwikkelingsprogramma's en -activiteiten inclusief en toegankelijk zijn voor alle personen met een handicap. Gelieve rekening te houden met de verbanden tussen de effectieve implementatie van het Verdrag en de 2030 Agenda voor Duurzame Ontwikkeling.

Het BDF is niet op de hoogte van enige ontwikkelingssamenwerking die de betrokkenheid van PMH faciliteert.

Nationale implementatie en monitoring (art. 33)

31. Geef informatie over:

(a) Coördinatie en samenwerking tussen de aangewezen focal points in verschillende regio's en gemeenschappen;

Bij overheden en politieke beleidscellen is er onvoldoende begrip van en aandacht voor het concept *handistreaming*.

Er is geen gestructureerde werkmethode tussen de *focal points* en de adviesraden.

(b) Het mandaat en de personele, financiële en technische middelen van Unia (het Interfederaal Centrum voor Gelijke Kansen), dat is aangewezen als onafhankelijk toezichtsmechanisme krachtens artikel 33, lid 2, van het Verdrag;

Unia heeft slechts een niveau B-status, wat onbevredigend is voor PMH. Het BDF betreurt dat België geen mensenrechtenorganisatie met een A-status heeft.

Vlaanderen heeft zich teruggetrokken uit Unia per 15/3/2023. Voor Vlaamse materies is het VMRI nu bevoegd.²¹⁵ Zo'n toename van het aantal actoren maakt de situatie voor PMH complex.

²¹⁵ Unia, een interfederale instelling, is bijvoorbeeld bevoegd om discriminatie aan te pakken, maar kan dat [sinds 15/3/2023](#) niet meer doen voor Vlaamse bevoegdheden omdat Vlaanderen sindsdien een eigen [Vlaams Mensenrechteninstituut](#) heeft. Bovendien werd in [2019](#) beslist om een [Federale Instelling voor de Bescherming en de Bevordering van de Rechten van de Mens](#) (FIRM-IFDH) op te

(c) maatregelen die zijn getroffen om de volledige en effectieve participatie van personen met een handicap en hun representatieve organisaties in de uitvoering van en het toezicht op het verdrag te waarborgen.

De NHRPH-CSNPH werd geraadpleegd bij het opstellen en implementeren van het Federale Actieplan Handicap en de Interfederale Strategie Handicap.²¹⁶

Geen één adviesraad wordt geraadpleegd wat betreft de bijeenkomsten van de IMC Handicap. De adviesraden zijn niet uitgenodigd om de werking van de meeste werkgroepen van de IMC op te volgen en er aan deelnemen.

Aanbeveling:

108. Systematiseer de betrokkenheid van de adviesraden vanaf het begin van de discussies. Betrek deze niet pas op het laatste moment van de besluitvorming.

richten. Dit instituut startte zijn werkzaamheden in februari 2021. Het FIRM/IFDH heeft een residueel mandaat waaronder het bevoegd is voor mensenrechtenkwesties die niet onder de bevoegdheid vallen van andere instanties zoals Unia, het Vlaams Instituut voor de Mensenrechten, [Gegevensbeschermingsautoriteit \(DPA\)](#), [Myria](#), [Steunpunt tot bestrijding van de armoede](#), [Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen](#), enz.

²¹⁶ [Federaal Actieplan Handicap 2021-2024](#) en [Interfederale Strategie Handicap](#).